

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

T-ES(2017)12_BHS final

LANZAROTE KOMITET

Komitet država potpisnica Konvencije Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe

.....
Drugi izvještaj o primjeni Konvencije

ZAŠTITA DJECE OD SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA U KRUGU POVJERENJA

STRATEGIJE

Usvojio Lanzarote komitet 31. januara 2018. godine

Sekretarijat Vijeća Evrope
Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe
(Lanzarote Konvencija)
F-67075 Strasbourg Cedex

lanzarote.committee@coe.int

www.coe.int/lanzarote

Siže

1. Prvi krug monitoringa provođenja Lanzarote konvencije fokusira se na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.
2. Dva izvještaja se bave ocjenom stanja u pogledu ove teme u 26 država potpisnica¹ Lanzarote konvencije.²
  - [Prvi izvještaj](#), koji je usvojen u decembru 2015. godine, analizira pravni okvir, sudske postupke i mehanizme za prikupljanje podataka za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja u državama potpisnicama.
  - Ovaj izvještaj, koji je usvojen u januaru 2018. godine, analizira strategije (postojeću strukturu, mjere i procese) država potpisnica za sprečavanje i zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. Ovaj izvještaj detaljnije analizira strategije država potpisnica u vezi sa (i) uključenošću relevantnih aktera (ii) u podizanje svijesti, (iii) obrazovanje i obuku. U njemu se takođe ocjenjuju procesi koji se odnose na (iv) provjeru i (v) uskraćivanje pristupa djeci osobama osuđenim za seksualna djela protiv djece. Konačno, evidentiraju se postojeće (vi) mjere i programi za pomoć seksualnim prestupnicima.
3. Komitet prima na znanje korake koje su države potpisnice preduzele i podstiče ih da učine više u uključivanju djece i predstavnika civilnog društva u sprečavanje seksualnog zlostavljanja djece i pomoć žrtvama. U vezi s tim, uočava ulogu nezavisnih nacionalnih ili lokalnih institucija za ljudska prava, kao i civilnog društva, u davanju djeci prostora, sredstava i prilika da izraze svoja mišljenja i doprinesu kreiranju i praćenju realizacije relevantnih državnih politika, programa i drugih inicijativa. Komitet dalje napominje da treba pojačati saradnju sa privatnim sektorom, posebno sa sektorom informacionih i komunikacionih tehnologija kako bi se spriječilo seksualno zlostavljanje, kao i sa medijima kako bi poštovali pravo djeteta na privatnost.
4. Međutim, takođe ističe da države potpisnice ne rade dovoljno kako bi redovno podizale svijest o djeci, na način prilagođen njihovom uzrastu i zrelosti, sa posebnim fokusom na činjenicu da se seksualno zlostavljanje može desiti i u porodici ili manipulacijom povjerenja djece od strane bliskih im osoba.
5. Komitet stoga naglašava da je važno širiti informacije o rizicima seksualnog zlostavljanja djece, uključujući i unutar kruga povjerenja, u kontekstu opšteg seksualnog obrazovanja u školi. Takođe naglašava da roditelji i odrasli koji preuzimaju roditeljsku odgovornost treba da budu uključeni u inicijative podizanja svijesti o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja.

---

¹ Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Holandija, Portugal, Rumunija, San Marino, Srbija, Španija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Turska, Ukrajina.

² Broj država potpisnica Lanzarote konvencije se od pokretanja prvog monitoring kruga povećao na 42. Primjena Konvencije u tim zemljama će biti ocijenjena u toku drugog monitoring kruga koji je koncentrisan na temu "Zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i seksualne zloupotrebe koji su omogućeni upotrebom informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT)".

6. Sve osobe koje rade u redovnom kontaktu sa djecom trebaju biti obučene da prepoznaju znake seksualnog zlostavljanja djece i treba ih obavijestiti o mehanizmima izvještavanja i kako pomoći djetetu da to otkrije i traži pomoć. Svaku osobu koja u dobroj vjeri zna ili sumnja da je dijete žrtva seksualnog zlostavljanja ili eksploatacije, treba ohrabriti da to prijavi nadležnim službama. U tom kontekstu, Komitet ponavlja da pravila poverljivosti koja važe za određene profesije ne bi trebala predstavljati prepreku za mogućnost da pripadnici tih profesija o tim slučajevima izvijeste službe nadležne za dječju zaštitu.
7. Komitet traži od 13 od 26 zemalja u kojima je analizirana primjena Konvencije da prošire obaveznu provjeru pri zapošljavanju svih stručnjaka (javnih ili privatnih) u redovnom kontaktu sa djecom. Takođe poziva sve države potpisnice da nadiđu uslov iz Lanzarote konvencije i da takođe redovno provjeravaju te stručnjake (ne samo pri zapošljavanju). Takođe podstiče države potpisnice da to čine u svim dobrovoljnim aktivnostima koje uključuju kontakte s djecom.
8. Na kraju, Komitet je zaključio da većina država potpisnica još nije preduzela mjere kako bi ponudila delotvorne programe intervencije ili mjere za pomoć i one (uključujući i djecu) koji se plaše da bi mogli izvršiti seksualne delikte protiv djece i one koji su već osuđivani za seksualne delikte protiv djece. U tom kontekstu se od zemalja potpisnica takođe traži da uspostave alat ili proceduru za procjenu opasnosti i mogućeg ponavljanja krivičnih djela protiv djece. Slično tome, one treba da imaju na raspolaganju alat ili postupak za ocjenu efikasnosti interventnih programa i mjera.
9. Što se tiče svih gore navedenih oblasti, Komitet identifikuje primjere perspektivne prakse koji mogu biti inspiracija za one koji to još uvijek ne rade.

Sadržaj

UVOD	6
I DOPRINOS DJECE, CIVILNOG DRUŠTVA, PRIVATNOG SEKTORA I MEDIJA U IZRADI I REALIZACIJI STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA U KRUGU POVJERENJA ⁴	8
II. PODIZANJE SVIJESTI O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU U KRUGU POVJERENJA ¹⁷	19
III. OBRAZOVANJE I SPECIJALIZOVANA OBUKA O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE	26
IV. PRIJAVLJIVANJE SUMNJE O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE	39
V. DRŽANJE LICA OSUĐENIH ZA DJELA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE DALEKO OD DJECE	44
VI. INTERVENTNI PROGRAMI ILI MJERE ZA SEKSUALNE PRESTUPNIKE	49

UVOD

Preliminarne opaske

1. Ovo je drugi izvještaj o primjeni Konvencije koji je usvojio Komitet država potpisnica Lanzarote konvencije ("Lanzarote komitet" ili "Komitet") u kontekstu njegovog prvog kruga praćenja "zaštite djece u krugu povjerenja".

- Prvi izvještaj, "OKVIR", [koji je usvojen u decembru 2015. godine](#), analizira krivično-pravni okvir i sudske postupke u vezi sa zaštitom djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja;
- Ovaj izvještaj, "STRATEGIJE", analizira strukturu, mjere i procese koji se koriste za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.

2. Vrijedi se podsjetiti na samom početku da je, u prvom izvještaj o primjeni Konvencije, Lanzarote komitet naglasio da Komentari Konvencije pruža jednu beskonačnu listu situacija gdje može da se desi „zloupotreba prepoznate pozicije povjerenja, autoriteta ili uticaja na dijete“. Prihvaćena je široka interpretacija izraza „krug povjerenja“ potvrđujući da ga treba razumjeti tako da uključuje članove šire porodice, osobe koje brinu o djetetu ili imaju kontrolu nad djetetom, osobe sa kojima dijete ima uspostavljen odnos, uključujući i njegove vršnjake (tj. drugo dijete koje može imati uticaja na dijete i tako može dobiti njegov pristanak da ga uključi u seksualne aktivnosti koji nije validan, a dat je u neznanju).³

2. Kao i prvi izvještaj o primjeni Konvencije, i ovaj se takođe odnosi na sledećih 26 država koje su ratifikovale Konvenciju u vrijeme kada je pokrenut prvi monitoring krug:

ALBANIJA, AUSTRIJA, BELGIJA, BOSNA I HERCEGOVINA, BUGARSKA, HRVATSKA, DANSKA, FINSKA, FRANCUSKA, GRČKA, ISLAND, ITALIJA, LITVANIJA, LUKSEMBURG, MALTA, REPUBLIKA MOLDAVIJA, CRNA GORA, HOLANDIJA, PORTUGAL, RUMUNIJA, SAN MARINO, SRBIJA, ŠPANIJA, "BIVŠA JUGOSLOVENSKA REPUBLIKA MAKEDONIJA", TURSKA, UKRAJINA.

3. Broj država potpisnica Lanzarote konvencije se od pokretanja prvog kruga praćenja povećao na 42. Sve države potpisnice Konvencije treba da uzmu u obzir primjere perspektivne prakse koji su identifikovani u ovom i prvom izvještaju, kao i preporuke upućene svim državama potpisnicama

---

³ U ovom smislu, pogledati Lanzarote komitet: Prvi izvještaj o primjeni Konvencije "Zaštita djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja – Okvir", poglavlje I, "Kriminalizacija seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja".

Struktura izvještaja

5. Ovaj izvještaj ima šest glavnih poglavlja:
  - I. Doprinos djece, civilnog društva, privatnog sektora i medija izradi i realizaciji strategija za borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja
  - II. Podizanje svijesti o seksualnom zlostavljanju u krugu povjerenja
  - III. Obrazovanje i specijalizovana obuka o seksualnom zlostavljanju djece
  - IV. Prijavljivanje sumnje o seksualnom zlostavljanju djece
  - V. Držanje lica osuđenih za djela seksualnog zlostavljanja djece daleko od djece
  - VI. Interventni programi ili mjere za seksualne prestupnike

6. Svako poglavlje:
  - daje komparativni pregled stanja u 26 država potpisnica u kojima je analizirana primjena Konvencije;
  - naglašava primjere perspektivne prakse za efikasnu primjenu Konvencije;
  - utvrđuje nedostatke i preporučuje aktivnosti koje države potpisnice trebaju preduzeti da poboljšaju ili pojačaju zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.

7. Podsjećamo da, u svojim preporukama državama potpisnicama, Lanzarote komitet koristi glagole „tražiti“, „smatrati“ i „pozvati“ da obilježi različite nivoe hitnosti:
  - „tražiti“: kada situacija nije u skladu sa Konvencijom, ili kada, uprkos postojanja zakonskih odredbi i drugih mjera, izostaje ispunjenje ključnih obaveza iz Konvencije;
  - „smatrati“: kada su potrebna dalja poboljšanja u zakonu ili praksi da bi u potpunosti bili u skladu sa Konvencijom;
  - „pozvati“: kada su jedna ili više obećavajućih primjera iz prakse istaknuti da bi sugerisali jačanje zaštite djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.

I. DOPRINOS DJECE, CIVILNOG DRUŠTVA, PRIVATNOG SEKTORA I MEDIJA U IZRADI I REALIZACIJI STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA U KRUGU POVJERENJA⁴

8. Uključivanje same djece u analiziranje strukture, mjera i procesa koji se koriste za sprečavanje i zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja je u osnovi svega. Ovo je jasno propisano u Lanzarote konvenciji (član 9, stav 1).⁵ Komitet je stoga odlučio da ovaj izvještaj započne tako što će analizirati kako države potpisnice podstiču, prvenstveno učestvovanje djece, kao ono najvažnije.

9. Član 9. Lanzarote konvencije takođe definiše ključnu i komplementarnu ulogu koju ima civilno društvo u izradi i provođenju politika za sprečavanje seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece.

10. Konačno, član 9. takođe ukazuje na ulogu drugih relevantnih aktera, kao što su privatni sektor i mediji. Zato se na kraju ovog poglavlja dotičemo i ovoga.

I.1 Učestvovanje djece

Član 9. – Učestvovanje djece (...)

1 Svaka će država potpisnica podsticati učestvovanje djece, u skladu s njihovim razvojnim karakteristikama, u izradi i provedbi državnih politika, programa ili drugih inicijativa vezanih za borbu protiv seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece..

Komentar Konvencije

67. Stavom 1. se priznaje da izrada politika i mjera, uključujući akcione planove, za borbu protiv seksualne eksploatacije i zloupotrebe djece mora biti neophodno uključiti vlastite stavove i iskustva djece u skladu s njihovim razvojnim karakteristikama.

11. Većina država potpisnica nas obavještava o različitim oblicima uključivanja djece u izradu i provođenje državnih politika, programa ili drugih inicijativa uopšte. Neke od njih nas posebno obavještavaju o oblicima uključivanja djece u borbu protiv seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece. Većina država potpisnica koje navode specifične mjere u ovom kontekstu, govore o uključivanju seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja kao jedne od obrađenih tema. Malo država potpisnica eksplicitno navodi nedostatak specifičnih mjera koje se preduzimaju u vezi sa seksualnim zlostavljanjem konkretno u krugu povjerenja (**Bugarska, Finska, Grčka, Luksemburg, Portugal**).

⁴ Nalazi Lanzarote komiteta o primjeni člana 9. Konvencije (i drugih relevantnih odredbi u vezi sa učešćem djece i civilnog društva) zasnovani su na analizi odgovora država potpisnica i drugih zainteresovanih strana koje su dale na pitanje 6. Tematskog upitnika kao i na pitanja 4. i 11. iz Upitnika za izradu opšteg pregleda kog je pripremila gđa DIMITROVA (Bugarska), koja je imala funkciju izvjestioca za ovo poglavlje izvještaja.

⁵ Lanzarote konvencija takođe jasno utvrđuje da se pogledi, potrebe i problemi djece moraju uzeti u obzir u svim fazama sudskih ili upravnih postupaka koji se odnose na njih (član 14, stav 1). Ocjena primjene ove odredbe nije u okviru ovog izvještaja.

12. Istaknuti su oblici učešća djece:

- “Dječija vijeća”: **Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Malta, Crna Gora, Holandija, Rumunija;**
- “Komiteti za prava djeteta”: **Turska;**
- “Dječje radne grupe”: **Litvanija, Holandija;**
- “Dječji parlament”: **Crna Gora, Portugal;**
- Konsultacijska tijela dječaka i djevojčica: **Italija.**

13. Centralna ili lokalna uprava, nacionalni parlament ili nevladine organizacije koje rade za djecu redovno konsultuju gore navedene strukture. Komitet posebno zapaža da:

- Dječje vijeće u **Danskoj** se bavi širokim spektrom tema, uključujući seksualno zlostavljanja u krugu povjerenja i seksualno zlostavljanje djece uopštenije.
- Vijeće za djecu na **Malti** deluje kao savjetodavno tijelo komesara za djecu i prati usklađenost sa međunarodnim konvencijama u vezi sa djecom.
- Komiteti za prava djeteta u **Turskoj** se takođe bave pitanjima u vezi sa zaštitom od seksualnog zlostavljanja i eksploatacije. U ovom kontekstu, naglašeno je da [video](#)⁶ koji je pripremljeno Ministarstvo pravde, obavještava djecu da imaju pravo da budu zaštićena od seksualnog zlostavljanja i da mogu prijaviti djela seksualnog zlostavljanja policiji ili drugim državnim organima.

14. Nekoliko država potpisnica takođe ukazuju na to da uspostavljaju ad hoc tijela za konsultacije tokom izrade određenog strateškog dokumenta ili u okviru nekog projekta (**Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Island, Italija, Malta, Srbija**).

15. Lanzarote komitet takođe konstatuje ulogu nezavisnih državnih ili lokalnih institucija za ljudska prava u obezbijedivanju prostora, sredstava i mogućnosti za djecu kako bi mogla da izraze svoja mišljenja i doprinesu razvoju i praćenju državnih politika, programa i drugih inicijativa u vezi sa borbom protiv seksualnog zlostavljanja djece.

Perspektivne prakse

U **Austriji**, Nacionalno vijeće mladih za mlade ljude predstavlja snažan kolektivni glas u kreiranju politika i donošenju odluka na svim nivoima i aktivno zagovara njihove interese. U saradnji sa partnerima kao što su ECPAT i Austrijski centar za zaštitu djece, uključen je u izradu državnih politika, programa i drugih inicijativa koje se tiču borbe protiv seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece. U oktobru 2012. godine, Austrijsko nacionalno vijeće za mlade je izdalo stručno mišljenje kojim je skrenulo pažnju na posebne potrebe djece koja su pretrpjela seksualno zlostavljanje u krugu povjerenja.

⁶ <http://samsun.aile.gov.tr/cocuk-hizmetleri-il-koordinasyon-sekretarya-birimi/cocuk-haklari-il-cocuk-komitesi/dokumanlar>

U **Belgiji**, flamanska vlada subvencionira, od 2011. godine, CACHET, koji je omladinska organizacija koju vode mladi, uključujući i ranjive mlade osobe, koja im omogućava da imaju poseban glas u društvu. Predstavnici organizacije bili su uključeni u izradu preporuka o seksualnom zlostavljanju.

U **Bosni i Hercegovini**, Mreža mladih savjetnika daje savjete Ombudsmenu za djecu Republike Srpske o svim pitanjima koja se tiču djece. Slično tome, Mreža mladih savjetnika iz **Hrvatske** se konsultuje sa Ombudsmenom za djecu **Hrvatske**.

U **Hrvatskoj**, predstavnik djece i predstavnik Nacionalnog vijeća učenika su članovi Vijeća za djecu, vladinog savjetodavnog tijela, kojem je, između ostalog, povjeren zadatak nadgledanja primjene Nacionalnog akcionog plana za prava i interese djece. Takođe koordinira aktivnosti državnih i drugih tijela u cjelokupnoj primjeni planiranih mjera i aktivnosti.

U **Islandu** je 2012. godine, na inicijativu UNICEF-a i u okviru njega, osnovana Fokus grupa djece koja su žrtve seksualnog zlostavljanja, koje identifikuje i podržava Barnahus. Fokus grupu je konsultovala ad hoc radna grupa koja je 2013. godine pripremila Akcioni plan borbe protiv seksualnog zlostavljanja djece i jačanja službi za djecu žrtve. Fokus grupa je također pozvana da iznese svoje iskustvo relevantnim ministrima u vladi (socijalna pitanja, unutrašnji poslovi i obrazovanje) kao i premijeru kada su raspravljani prijedlozi Fokus grupe.

U **Crnoj Gori**, djeca mogu direktno kontaktirati predstavnike ombudsmana da iznesu svoja mišljenja i sugestije u vezi sa preporukama, zakonodavnim inicijativama i mišljenjima.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Komitet smatra da države potpisnice trebaju dodatno podstaći učešće djece, u skladu s njihovim razvojnim karakteristikama, posebno u izradi i realizaciji državnih politika, programa ili drugih inicijativa u borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja. (R1)

I.2 Učestvovanje civilnog društva

Član 9. – Učestvovanje (...) civilnog društva.

3. Svaka će država potpisnica podsticati (...) civilno društvo, na učestvovanje u izradi i realizaciji politika za sprečavanje seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece (...)

4. Svaka će država potpisnica podsticati finansiranje, uključujući, gdje je to prikladno, kroz osnivanje fondova, projekata i programa koje realizuje civilno društvo i koji su usmjereni na sprečavanje i zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.

Komentar Konvencije

75. Stavom 4 se traži od država potpisnica da podstiču finansiranje projekata i programa koje realizuje civilno društvo i koji su usmjereni na sprečavanje i zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Pregovarači ovim žele prepoznati i naglasiti važnost rada NVO-a u ovoj oblasti.

Član 14. – Pomoć žrtvama

2. Svaka će država potpisnica preduzeti mjere, pod uslovima propisanim u njenom unutrašnjem pravu, za saradnju s nevladinim organizacijama, drugim relevantnim organizacijama ili drugim elementima civilnoga društva uključenim u pomoć žrtvama.

Komentar Konvencije

98. NVO-i često imaju ključnu ulogu u pružanju pomoći žrtvama. Iz tog razloga, stav 2. propisuje da će svaka država potpisnica preduzeti mjere, pod uslovima propisanim u njenom unutrašnjem pravu, za saradnju s nevladinim organizacijama, drugim relevantnim organizacijama ili drugim elementima civilnoga društva uključenim u pomoć žrtvama. U mnogim državama, nevladine organizacije rade sa vlastima na osnovu partnerskih odnosa i ugovora sačinjenih tako da regulišu njihovu saradnju.

16. Lanzarote komitet sa zadovoljstvom primjećuje da skoro sve države potpisnice imaju neku vrstu saradnje sa organizacijama civilnog društva, bilo u oblasti prevencije ili u vezi sa pružanjem pomoći i podrške žrtvama.

17. U vezi s tim, konstatuje kampanje podizanja svijesti usmjerene na:

- djecu, roditelje ili javnost uopšte (**Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Finska, Grčka, Republika Moldavija, Holandija, Portugal, Rumunija, San Marino, Srbija, Španija, Turska**);
- edukativne aktivnosti u formalnom i neformalnom okruženju (**Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Danska, Finska, Grčka, Litvanija, Republika Moldavija, Portugal, Rumunija, Srbija, Španija, Turska**);
- podršku učestvovanju djece (**Finska, Island, Rumunija**);
- obuku stručnjaka koji rade sa djecom (**Finska,⁷ Italija, Crna Gora, Portugal, Srbija, Španija**).

---

⁷ Save the Children Finska objavio je vodič o tome kako se tema seksualnog uznemiravanja obrađuje u stručnim razgovorima s djecom.

Perspektivna praksa

U **Finskoj**, nacionalna centralna organizacija za sport (Olimpijski komitet Finske) je navela u svojoj odluci da jedan od etičkih aspekata koji treba uzeti u obzir u oblasti sporta jeste da su u potpunosti zabranjeni seksualni odnosi između odraslih i djece mlađe od 16 godina. VALO je takođe napravio materijal za odrasle u sportskim klubovima i organizacijama sa informacijama o seksualnim deliktima, kako spriječiti seksualno zlostavljanje i uznemiravanje i kako se baviti situacijama u kojima može doći do zlostavljanja ili uznemiravanja.

18. Neke države potpisnice takođe posebno ističu svoju saradnju sa civilnim društvom u vezi pružanja pomoći i podrške djeci žrtvama i njihovim porodicama

(Albanija, Bosna i Hercegovina, Danska, Srbija, Španija i Turska). Ove mjere uključuju, između ostalog, rad skloništa za žrtve, telefonske linije za pomoć i „vruće linije“, kao i pružanje psihološke i pravne pomoći.

19. Što se tiče finansiranja, nekoliko država članica izvještava da pružaju finansijsku podršku iz državnog budžeta za projekte koje realizuju akteri civilnog društva **(Austrija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Italija, Crna Gora, Holandija, Rumunija, Španija i San Marino).**

- **Hrvatska** navodi da Ministarstvo za demografiju, porodicu, omladinu i socijalnu politiku kontinuirano finansijski podržava realizaciju projekata organizacija civilnog društva u cilju sprečavanja svih oblika nasilja nad djecom i među mladima i djecom (uključujući i sprečavanje seksualnog zlostavljanja djece i sprečavanje nasilja putem interneta nad djecom i među djecom i mladima, odnosno zaštite djece od prijetnji kojima su izloženi prilikom korištenja računara, interneta i drugih sredstava komunikacije na daljinu);
- **Italija** precizira da je predsjedništvo Komiteta ministara izdalo javno saopštenje (broj 1/2011) kojim podržava pilot projekte za tretman djece koja su žrtve zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja u porodici ili izvan porodice.

20. Komitet takođe napominje da nevladine organizacije traže sredstva od privatnih donatora (uključujući poslovne subjekte i privatne fondacije) iz Evropske unije i drugih međunarodnih organizacija.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da, ako još to nisu učinile, države potpisnice treba da:

- podstaknu civilno društvo da učestvuje u izradi i realizaciji politika za sprečavanje seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja tako što će im pružati finansijsku podršku; (R2)
- sarađuju sa organizacijama civilnog društva koje se bave pomoći žrtvama i da im daju mogućnost, putem zakonodavnih ili drugih mjera, i u skladu sa uslovima predviđenim unutrašnjim pravom, da pružaju pomoć i / ili podršku žrtvama, s njihovom pristankom, tokom krivičnog postupka koji se odnosi na krivična djela propisana ovom Konvencijom. (R3)

I.3 Učestvovanje privatnog sektora

Član 9. – Učestvovanje (...)privatnog sektora (...)

2 Svaka će država potpisnica podsticati privatni sektor, posebno sektore informacionih i komunikacionih tehnologija, turizma i putovanja, te bankovni i finansijski sektor (...), na učestvovanje u izradi i realizaciji politika za sprečavanje seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece, te na primjenu unutrašnjih pravila donesenih putem samoregulatornih ili ko-regulatornih mjera.

Komentar Konvencije

68. Stavom 2 se traži od država potpisnica da podstiču sektore informacionih i komunikacionih tehnologija, turizma i putovanja, te bankarski i finansijski sektor, na učestvovanje u izradi i realizaciji politika za sprečavanje seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece.

69. Korišćenje širokog pojma "sektor informacionih i komunikacionih tehnologija", koji osigurava da će biti obuhvaćena bilo koja buduća dešavanja u ovoj oblasti, ciljajući posebno na pružaoce internetskih usluga, ali i operatere mreža mobilne telefonije i pretraživače. Nema sumnje da je Internet medijum koji se koristi u svrhu seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece. Upotreba Interneta u proizvodnji i širenju dječije pornografije i trgovine djecom radi seksualne eksploatacije je dobro dokumentovana i više nacionalnih i međunarodnih tijela tome posvećuje pažnju. Iz tog razloga je važno da sami provajderi Internet usluga učestvuju u preduzimanju koraka za podizanje svijesti o seksualnoj eksploataciji i da, koliko je to moguće, kreiraju politike za regulisanje korištenja Interneta putem njihovih sistema.

70. Sektor turizma i putovanja je posebno uključen s ciljem usmjeravanja na fenomen tzv. "seksualnog turizma". U nekim državama potpisnicama, na primjer, aviokompanije i aerodromi pružaju putnicima audio-vizuelne poruke preventivne prirode u kojima je predstavljen rizik od krivičnog gonjenja kome su izloženi izvršioc seksualnih delikta u inostranstvu.

71. Uključivanja finansijskog i bankarskog sektora je veoma važno zbog mogućnosti da finansijske institucije, u saradnji sa policijskim organima, prekidaju funkcionisanje finansijskih mehanizama koji podržavaju plaćanja za pregled sajtova o zlostavljanju djece i doprinesu njihovom uklanjanju.

72. Pozivanje na primjenu unutrašnjih pravila namijenjeno je uključivanju kodeksa ponašanja ili statuta firmi u cilju zaštite djece od seksualne eksploatacije i zlostavljanja. Primjer dobre prakse u ovom domenu je Kodeks ponašanja za zaštitu djece od seksualne eksploatacije u putovanjima i turizmu, čije donošenje je 1998. godine pokrenuo ECPAT u saradnji sa Svjetskom turističkom organizacijom (WTO), koji trenutno primjenjuje preko 45 kompanija, turoperatera, turističkih agencija, turističkih udruženja i hotelskih lanaca u više od 16 zemalja širom svijeta. Jedna od mjera je pružanje informacija putnicima, kroz kataloge, postere, brošure, filmove u toku leta, odreske karata, internet stranice itd., na temu seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece.

21. Što se tiče uloge privatnog sektora, države potpisnice posebno naglašavaju opšte inicijative koje se odnose na sprečavanje i zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i eksploatacija u digitalnom okruženju, kao što su:

- "Koalicija za bolji internet za djecu", koja okuplja sve vrste aktera u industriji, uključujući proizvođače uređaja, kako bi se olakšala razmjena dobrih praksi, uključujući sredstva za roditeljsku kontrolu i / ili okruženje koje odgovara uzrastu djece;
- " Mobilni savez protiv sadržaje seksualnog zlostavljanja djece", koju je 2008. godine pokrenula GSMA (globalna asocijacija koja zastupa interese svjetske industrije mobilnih komunikacija), sa ciljem ometanja pojedinaca ili organizacija koji žele da koriste mobilno okruženje da bi konzumirali sadržaje seksualnog

zlostavljanja djece ili profitirali od njih.⁸ Članovi Saveza takođe podržavaju i promovišu "vruće linije" kod korisnika kako bi prijavljivali sadržaje seksualnog zlostavljanja djece otkrivene na Internetu;

- projekt "Učini IT sigurnim 2.0"⁹, kojim upravlja ECPAT **Austrija** zajedno sa svojim projektnim partnerima LOGO Jugendmanagement, Akzente Salzburg, BJV (Nacionalno vijeće mladih Austrije), bOJA (centar za kompetencije za Otvoreni omladinski rad u Austriji), BÖJI (austrijski Omladinski informativni centri) i Saferinternet.at (centar za informisanje i koordinaciju za korištenje sigurnijeg interneta i medijske kompetencije u Austriji). To je projekat vršnjačke edukacije, sa fokusom na omladinskom radu van škole, te ima za cilj da osnaži mlade ljude da postanu odgovorni digitalni građani poboljšavajući svoje kapacitete da zaštite sebe i druge od digitalnog zlostavljanja.¹⁰

Perspektivne prakse

U **Hrvatskoj**, "projekat internet detektiva" realizuje nevladina organizacija Centar za nestalu i eksploatisanu djecu u partnerstvu sa kompanijom Microsoft Hrvatska i u saradnji sa Odsjekom za prevenciju Policijske uprave Osječko-baranjske županije. Cilj projekta je povećati nivo znanja i svijest o posljedicama zloupotrebe interneta i društvenih mreža i doprinijeti opštoj sigurnosti djece kao korisnika Interneta putem edukacije djece, mladih, roditelja i nastavnika o odgovornim i savjesnim načinima korištenja interneta. Internet detektivi su zapravo djeca koja su naučena da prepoznaju i prijave neprikladan sadržaj na mreži i mogu, koristeći jedinstveni kod sa svoje internet detektivske kartice, prijaviti neprikladan sadržaj na mreži.

Centar za nestalu i eksploatisanu djecu je takođe koordinator projekta "Centar za sigurniji Internet u **Hrvatskoj**: kako učiniti Internet dobrim i sigurnim mjestom"¹¹, koji se sastoji od besplatnih radionica za bezbjednost interneta za djecu. Ovo su dvodnevne radionice za djecu osnovnih škola gdje djeca saznaju o odgovornim i sigurnim načinima korištenja društvenih mreža kao što su Facebook, Instagram, Snapchat i aplikacija za mobilne telefone. Radionice se fokusiraju na sigurnost i zaštitu djece na internetu.

⁸ GSMA takođe radi na sprečavanju pristupa internet stranicama koje su identifikovane kao hosting za sadržaj seksualnog zlostavljanja djece i pri tome koristi procese "Primijeti i skini" koji omogućavaju uklanjanje sadržaja seksualnog zlostavljanja djece postavljenih na njihove usluge. Za više detalja posjetite: <https://www.gsma.com/gsmaeurope/safer-mobile-use/national-measures/>

⁹ www.makeitsafe.at postoji od maja 2016. do aprila 2018. godine. Treneri (stručnjaci za bezbjednost djece i zaštitu djece) su do septembra 2017. godine obrazovali 25 vršnjake stručnjaka (14 do 19 godina) i 10 trenera iz omladinskih centara iz dvije savezne države Austrije (Štajerska i Salzburg) . Posle ovakvog treninga, novi stručnjaci započinju svoje aktivnosti tako što daju savjete svojim vršnjacima. U okviru projekta i zajedno sa vršnjacima stručnjacima, izrađeni su alati kao što su interenet stranica projekta, Toolbox, letci i priručnici za obuku trenera da bi učiniti ovaj projekat vršnjačke edukacije održivijim i lako dostupnim drugima.

¹⁰ Kampanja (<http://www.digiboom.fi>) nije ograničena na slučajeve seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja.

¹¹ Ovaj projekat sufinansira Evropska unija, a u partnerstvu sa Univerzitetom Josip Juraj Štrossmayer u Osijeku, Fakultetom humanističkih i društvenih nauka, Gradom Osijekom i Vipnetom.

Osim toga, u okviru projekta predstavljena je aplikacija pod nazivom netHELP; Sadrži informacije o sajber-maltretiranju (bullyng- u) za djecu i roditelje, edukativne materijale o sigurnoj upotrebi interneta, informacije o zaštiti ličnih podataka i zaštiti od različitih vrsta štetnih sadržaja i opasnosti na mreži. Osim toga, moguće je nazvati besplatan telefonski poziv i prijaviti nasilno ponašanje, dobiti savjet i pomoć, a moguće je razgovarati i ćaskati sa stručnjacima, psiholozima i pedagozima uživo.

22. U **Belgiji** je u julu 2017. godine potpisan protokol kojim je dopunjena prethodna saradnja između Belgijskog centra za bezbjedniji internet, koji predstavlja tzv. Child Focus¹², policije i pravosuđa u identifikaciji nestale djece i borbi protiv zlostavljanja djece. Slično tome, u **Luksemburgu** je zaključena posebna konvencija o saradnji između policije, organizatora telefonske linije i nacionalne omladinske službe. Dvapat godišnje se članovi osoblja koji se bave materijalom o seksualnom zlostavljanju djece (CSAM) susreću da bi razmijenili informacije o trendovima i pitanjima. Ova razmjena među partnerima pomaže u koordinaciji napora kada se suoče sa najvišim brojem obaviještenja putem nacionalne platforme za prijavu stopline.lu. Takođe pomaže da se uspostavi saradnja sa Internet provajderima, kako bi se omogućila identifikacija autora ili potrošača onlain CSAM-a ili ubrao proces snimanja takvog ilegalnog materijala. Takođe, **Holandija** naglašava da ima proceduru "obavješćavanja i snimanja", kao i liniju za pomoć za prijavljivanje materijala o seksualnom zlostavljanju djece.

23. Druge države potpisnice takođe ističu da su centri za sigurniji internet obično uspostavljeni u obliku javno-privatnih partnerstava (**Belgija, Bugarska, Litvanija, Portugal, Rumunija, Srbija**). U **Portugalu** je projekat SeguraNet u nadležnosti Jedinice za resurse i obrazovne tehnologije Generalnog direktorata za obrazovanje Ministarstva prosvjete i nauke sastavni dio javno-privatnog konzorcijuma pod nazivom "Siguran internet" formiran između Fondacije za nauku i tehnologiju, Portugalskog instituta za sport i omladinu i Microsoft Portugal. Ovaj projekat, pokrenut u okviru programa Evropske komisije za bezbjedniji internet, ima za cilj promovisanje sigurne, informisane i adekvatne upotrebe Interneta u obrazovnim zajednicama (studenti, nastavnici i roditelji).

24. IKT sektor je takođe uključen u kampanje i inicijative podizanja svijesti (**Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Rumunija, Srbija**).

- U **Crnoj Gori** je u školama instalisan besplatan program filtriranja.
- Slično ovom, **Hrvatska** ističe da je Ministarstvo nauke i obrazovanja donijelo odluku o povezivanju svih osnovnih i srednjih škola sa CARNet mrežom. Ove škole su automatski uključene u sistem filtriranja neželjenih sadržaja. Prema Odluci Ministarstva za nauku i obrazovanje, pristup 14 kategorija internet stranica je onemogućen na računarima u osnovnim i srednjim školama. Kategorizacija internet lokacija je konstanta i nove verzije baza podataka se automatski provjeravaju svakih nekoliko sati.
- **Luksemburg** ističe da je ECPAT Luksemburg sa drugim članovima ECPAT-a stvorio evropsku platformu za prijavljivanje¹³ za žrtve seksualne eksploatacije djece kroz turizam. Pored toga, ECPAT Luksemburg je razvio nacionalni

¹² Child Focus: <https://www.betterinternetforkids.eu/web/Belgija/profile>

¹³ www.reportchildsextourism.eu

online mehanizam za prijavljivanje¹⁴ koji omogućava prijavljivanje različitih oblika seksualnog zlostavljanja i eksploatacije djece. Ovu platformu finansira Ministarstvo spoljnih poslova, pokrenuta je i održava se u saradnji sa policijom i BEE SECURE.

25. Države potpisnice takođe ukazuju na različite oblike kodeksa ponašanja kao što su:

- kodeks ponašanja za sigurno i odgovorno korišćenje elektronske komunikacione mreže u **Albaniji**;
- kodeks o samoregulaciji "Internet i djeca" u **Belgiji**;
- povelja o dječjim pravima na internet u, kodeks ponašanja u ponudi dodatnih usluga i zaštitu djece i kodeks ponašanja za kompanije mobilne telefonije u **Italiji**.

26. Komitet podstiče dalju održivu i kontinuiranu interakciju država potpisnica sa privatnim sektorom.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Komiteta poziva države potpisnice da pojačaju saradnju sa privatnim sektorom, posebno sektorom informacionih i komunikacionih tehnologija, sa ciljem sprečavanja seksualnog zlostavljanja djece. (R4)

I.4 Učestvovanje medija

Član 9. – Učestvovanje (...) medija (...)

3 Svaka država potpisnica će podsticati medije na osiguravanje odgovarajućih informacija vezanih za sve vidove seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece, poštujući pri tom nezavisnost medija i slobodu štampe.

Komentar Konvencije

74. Stav 3 govori o ulozi media u osiguravanju odgovarajućih informacija vezanih za sve vidove seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece. Ovu se funkciju treba ostvarivati, uz dužno poštovanje osnovnog principa nezavisnosti medija i slobode štampe, posebno u pogledu ocjene "odgovarajuće" prirode pruženih informacija. Nema sumnje da mediji igraju centralnu ulogu u pružanju informacija o djeci i slika djetinjstva uopšte koje značajno utiču na javne stereotipe, pretpostavke i znanje o djeci. Podjednako, iako mogu igrati veoma pozitivnu ulogu u pomaganju podizanja svijesti o djeci koja su seksualno iskorištena ili zlostavljana, o samoj prirodi seksualne eksploatacije i zlostavljanja i razmjere problema. Ova odredba takođe ima za cilj da pokrije važno pitanje poštovanja privatnosti djece žrtava.

27. Takođe, u vezi sa primjenom ovog dijela člana 9. Konvencije, države potpisnice uglavnom navode opšte podsticaje za podizanje svijesti. U tom pogledu, Komitet primećuje da je u **Finskoj** Nacionalni audio-vizuelni institut koji koordinira i promoviše nacionalno medijsko obrazovanje i prati audio-vizuelni materijal, predvodio projekat 2015-2016. godine pod nazivom "Finski sigurni internet centar". Ovaj projekat je imao za cilj unapređivanje dječjih medijskih vještina, sigurnosti i blagostanja vezanih za Internet i onlain sadržaje.¹⁵

28. Komitet takođe konstastuje produktivnu saradnju između medija i Ombudsmana za djecu u **Hrvatskoj**. Kod emisija o djeci, mediji se oslanjaju na Ured Ombudsmana za djecu kao izvor informacija o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja. Ured faktički pruža platformu za diskusije i objavljuje rezultate kako bi obrazovao medije o tome kako izvještavati o djeci.

29. Neke države potpisnice pružaju specifične informacije o zakonskim odredbama u kojima su propisane veze između vlade i / ili sudova i medija (**Albanija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Republika Moldavija, Crna Gora i Rumunija**). Države potpisnice su usvojile razne etičke standarde, kao što su Zakon o novinarima i smjernice za njegovo provođenje u **Crnoj Gori**, Kodeks principa u novinarstvu u **Belgiji**, Deontološki zakon u **Portugalu**, Etički kodeks u **Srbiji**, Kriterijume za sadržaj u **Bugarskoj** i Samoregulatorni kodeks u **Italiji**.

¹⁵ Izvještaj o ovom projektu se može naći na: https://kavi.fi/sites/default/files/documents/fisic2015-2016_loppuraportti.pdf

Perspektivna praksa

U **Hrvatskoj** nije dozvoljeno¹⁶ objavljivanje informacija koje otkrivaju identitet djeteta dok ne napuni osamnaest godina, ako je uključeno u slučajeve bilo kog oblika nasilja, bez obzira na to da li je dijete svjedok, žrtva ili počinitelj krivičnih djela ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubistvo, niti je dozvoljeno objavljivanje detalja o rodbinskim vezama ili privatnom životu djeteta.

U **Rumuniji**, prema Regulatornom kodeksu audio-vizualnog sadržaja, pružaoci audiovizuelnih medijskih usluga imaju obavezu da poštuju načelo najboljeg interesa djeteta. Zabranjeno je da emituju bilo kakve naznake koje bi mogle dovesti do identifikacije djeteta do 14 godina starosti u slučaju seksualnog zlostavljanja ili optužbe da je počinilo ili svjedočilo krivičnom djelu. Snimci koje su načinili ili učinili dostupnim pružaocima audiovizuelnih medijskih usluga policija ili pravosudne vlasti se ne mogu emitovati bez pristanka lica koja su žrtve zločina, bez pristanka njihovih porodica, ili, zavisno od slučaja, njihovih pravnih zastupnika. Ne može se otkriti identitet osoba koje su žrtve seksualnih krivičnih djela.

30. Uprkos postojanju ovih instrumenata, neki države potpisnice (**Italija i Srbija**) ukazuju na kršenje prava djece na poštivanje njihove privatnosti.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Komiteta poziva države potpisnice da pojačaju saradnju sa medijima u cilju podsticanja pružanja odgovarajućih informacija u vezi sa seksualnim zlostavljanjem djece u krugu povjerenja i poštivanja prava djeteta žrtve na privatnost. (R5)

¹⁶ Vidi član 12, stav 3. Zakona o elektronskim medijima (Službeni glasnik 153/09, 84/11, 94/13, 136/13) i tačka 20. Hrvatskog novinarskog časti časti.

II. PODIZANJE SVIJESTI O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE U KRUGU POVJERENJA¹⁷

31. U ovom poglavlju Lanzarote komitet ocjenjuje da li država potpisnica unapređuje ili provodi kampanje za podizanje svijesti o široko-rasprostranjenom riziku od seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja.

II.1 Fokus aktivnosti za podizanje svijesti

32. Članom 8. Lanzarote konvencije se traži od država potpisnica da unapređuju ili provode kampanje za podizanje svijesti usmjerene na javnost, pružajući informacije prvenstveno i najviše o preventivnim mjerama koje je moguće poduzeti.

Lanzarote konvencija, Poglavlje II. – Preventivne mjere

Član 8. – Mjere za široku javnost

1. Svaka će država potpisnica promovirati ili provoditi kampanje za podizanje svijesti usmjerene na javnost, pružajući informacije o pojavi seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece, te o preventivnim mjerama koje je moguće poduzeti.

(...)

Komentar Konvencije

Poglavlje II. – Preventivne mjere

52. Ovo poglavlje sadrži mjere koje treba provesti na nacionalnom nivou. Politike ili strategije za sprečavanje seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece trebaju uključivati znanje o mogućim signalima koje djeca mogu davati, kao i pružanje i lakši pristup informacijama o seksualnoj eksploataciji i seksualnom zlostavljanju, njihovim efektima, njihovim poslasticama i kako se najbolje boriti protiv njih.

33. Većina država potpisnica naglašava da provode kampanje za podizanje svijesti o seksualnom zlostavljanju / eksploataciji djece. **Holandija** precizira da je podizanje svijesti o seksualnom zlostavljanju djece dio javne kampanje o zlostavljanju djece uopšte. Od javnosti se traži da prijavi ako postoji sumnja na zlostavljanje djece. Neke države članice (**Albanija, Austrija, Hrvatska, Danska, Finska, Island, Republika Moldavija, Portugal**) ističu da se njihove inicijative za podizanje svijesti eksplicitno odnose na pitanje seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja. **Austrija** ističe da su njihove inicijative usmjerene na porodicu, prijatelje i druge osobe koje su u bliskim odnosima sa djetetom.

34. Ostale (**Belgija, Island, Republika Moldavija, Portugal, Rumunija**), opisuju inicijative za podizanje svijesti koje se bave slučajevima seksualnog zlostavljanja djece u određenim okruženjima (npr. gdje se dijete školuje ili zbrinjava, ili gdje je dijete uključeno u sportske aktivnosti), čime se svjetlost baca na kontekst odnosa povjerenja. Uključivanje problema zloupotrebe u krugu povjerenja u šire napore za podizanje svijesti smatra se dobrom praksom.

¹⁷ Nalazi Lanzarote komiteta o primjeni člana 8, stav 1. Konvencije zasnovani su na analizi odgovora država članica i drugih zainteresovanih strana na pitanje 4. Tematskog upitnika koji je pripremila gospođa VERZIVOLLI (Albanija), koja je bila izvjestilac za ovo poglavlje izvještaja.

Perspektivne prakse

U **Albaniji** je studija o seksualnom zlostavljanju djece u krugu povjerenja rasvijetlila kulturne i sistemske barijere koje ometaju prijavljivanje ovih slučajeva i potrebu adekvatnog liječenja i podrške djeci i njihovim porodicama. O rezultatima studije se diskutovalo na konferenciji sa predstavnicima vlade, stručnjacima i djecom.

Austrija je uključila pitanje seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja u sve svoje napore na podizanju svijesti o seksualnom zlostavljanju djece koje je usmjerila na široku javnost, djecu, vaspitače, socijalne i zdravstvene radnike, sudije i tužioce kroz različite informativne i edukativne materijale, internet stranice, seminare, obuke.¹⁸

Belgija je organizovala aktivnosti za podizanje svijesti u školama, kao i sa sportskim sektorom, u koje su uključene sportske institucije koje se bave pitanjima seksualnog zlostavljanja djece od sportskih trenera.

Hrvatska je provela kampanju pod nazivom "Dvije djevojčice" koja se fokusira na trgovinu ženama i djevojčicama radi seksualne eksploatacije.¹⁹ Priča o "Dvije djevojčice" je uključivala element povjerenja jer su djevojčice eksploatisali i prodavali ljudi za koje su mislile da im mogu vjerovati.

Island je uključio pitanje zlostavljanja u krugu povjerenja u materijal za obuku stručnjaka u obrazovanju i osoblja koje radi sa djecom, kao i u niz edukativnih konferencija o pitanju seksualnog zlostavljanja djece, uključujući i sportske aktivnosti.

¹⁸ Za više detalja, pogledati: - Brochure (K)ein sicherer Ort: http://www.bmfj.gv.at/dam/jcr:2b519ca1-52af-4b4f-94bc-7564f4f7d152/kso-6_aufgabe-2016-web.pdf ; <https://www.gewaltinfo.at/> ; Zentrum Polis: <http://www.politik-lernen.at/site/praxis/unterrichtsideen/član/103797.html> (Video: Glaub mir!), 5.- 13. Schulstufe; <http://selbstlaut.org/publikationen-und-materialien/unsere-publikationen/> (gegen sexualisierte Gewalt an Kindern und Jugendlichen; Vorbeugung-Beratung-Verdachtsbegleitung); Handreichung des BMB http://selbstlaut.org/wp-content/uploads/2017/04/Handreichung_20170403.pdf (Handreichung für LehrerInnen - interkulturelle Sexualpädagogik und Gewaltprävention mit Eltern und Erziehungsberechtigten nicht deutscher Erstsprache); Polis aktuell 2014/09: Geschlechtsspezifische Gewalt gegen Kinder und Jugendliche mit Behinderung: <http://www.politik-lernen.at/site/shop/shop.item/106320.html> ; Polis aktuell 2010/6: Gewalt gegen Frauen und Kinder (aktualisiert 2014): <http://www.politik-lernen.at/site/shop/shop.item/105786.html> ; Polis aktuell 2014/03: Frauenrechte sind Menschenrechte: <http://www.politik-lernen.at/site/shop/shop.item/106281.html> ; FGM: http://www.politik-lernen.at/dl/NkpMJMJKoMnKLJqx4KJK/pa_2010_2_fgm_web_16.pdf Pored toga, 2017. godine, u ime Ministarstva prosvete, organizacija "Selbstlaut" je ponudila roditeljske sastanke, na kojima je bilo dostupno dosta informativnih materijala, a održana je i diskusija o toj temi sa stručnjacima. Pogledati: <http://selbstlaut.org/publikationen-und-materialien/unsere-publikationen/> .

¹⁹ Pogledati: <http://www.cesi.hr/hr/dvije-djevoccice> and <http://www.cesi.hr/hr/kampanja-protiv-trgovanja-zenama-i-djevojkama-dvije-djevojccice>

35. U **Hrvatskoj** je pomenuta kampanja za podizanje svijesti "Dvije djevojčice" bila dio evropske kampanje, a realizovana je preko nekoliko medija (TV, internet, obrazovni materijali, edukativne aktivnosti) koji su bili usmjereni na različitu publiku (djeca, posebno ona sa većim rizikom, široka javnost, roditelji, stručnjaci itd.), a uključivala je različite aktere (istraživački centri, ambasade, ministarstva, policija, ombudsman itd.). Kampanje na više nivoa, integrirajući niz različitih zainteresovanih strana, povećavaju šanse za veći uticaj kampanja na podizanje svijesti.

36. Pružajući informacije o kampanjama koje se bave pitanjem seksualnog zlostavljanja djece generalno, **Luksemburg, Malta i San Marino** eksplicitno ukazuju na to da se njihovi naponi na podizanju svijesti ne usmjeravaju posebno na zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja. Priznajući relevantnost takvih kampanja za podizanje nivoa svijesti, Lanzarote komitet ponavlja da u centar pažnje treba staviti činjenicu da su djeca takođe često žrtve seksualnog nasilja unutar porodičnog okvira, a počinitelji su osobe koje su im bliske ili se nalaze u njihovom "krugu povjerenja".²⁰ Zbog toga je neophodno takođe predvidjeti ciljane akcije kako bi se osiguralo da šira javnost bude efikasno informisana o riziku od seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja i sredstvima za zaštitu djece od takvog kriminala.

37. Lanzarote komitet primjećuje da se nijedna od informacija koje su mu dostavljene tokom čitavog ciklusa praćenja nije odnosila na akcije za podizanje svijesti koje bi bile posebno usmjerene na pitanje seksualnog zlostavljanja djece u porodici. Komitet smatra da postoji velika potreba da se ono sagleda kako bi djeca imala efikasne alate da odmah reaguju i traže zaštitu.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

– smatra da one države potpisnice koje to još uvijek ne rade, treba da provedu aktivnosti podizanja svijesti u cilju informisanja javnosti o pojavi seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja s namjerom da ga spriječe. (R6)

– smatra da bi se naponi za podizanje svijesti trebali eksplicitno odnositi i na mogućnost seksualnog zlostavljanja djece koje se dešava unutar porodice, s namjerom da se ono spriječi. (R7)

²⁰ Lanzarote komitet, "Zaštita djece od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja: Okvir" (1. izvještaj o primjeni Konvencije, decembar 2015.), str. 5.

II.2 Strategije za podizanje svijesti

38. Neke države potpisnice imaju ciljeve podizanja svijesti u svojim nacionalnim strategijama ili akcionim planovima. Ovo može dovesti do veće konzistentnosti u naporima na podizanju svijesti tokom godina, umjesto da kampanje podizanja svijesti budu "jednokratne". U tom smislu, Komitet pozdravlja:

- u **Italiji, Crnoj Gori i Srbiji**, specifične nacionalne akcijske planove protiv seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja djece, kao i u **Hrvatskoj**, integraciju inicijativa za podizanje svijesti o pitanjima zlostavljanja djece u njen nacionalni akcijski plan za dječja prava;
- u **Litvaniji**, uključivanje informacija o seksualnom zlostavljanju djece u školske planove i programe;
- kampanju koja je provedena u **Belgiji** na godišnjem nivou s ciljem da podigne svijest o "pričaonici".²¹ Pričaonica je namijenjena djeci između 12 i 18 godina koja imaju pitanja o seksualnom zlostavljanju ili su preživjeli seksualno zlostavljanje i maltretiranje. Pričaonicom upravljaju Vertrouwenscentra Kindermishandeling centri u flamanskim zajednicama i SOS Enfants u francuskim zajednicama. U ovim posljednjim, dodatno se materijali za podizanje svijesti šalju u škole i omladinske organizacije u kontekstu druge kampanje koja se fokusira na prestanak ćutanja o ovoj pojavi;²²
- nacionalne dane, kao što su nacionalni dan protiv pedofilije i materijala za zlostavljanje djece u **Italiji i Republici Moldaviji**, koji su se pokazali kao efikasnim načinom za održavanje napora na podizanju svijesti stalnim i postojećim.

Kampanja **Vijeća Evrope "Jedan u pet"** je dala impuls za organizovanje aktivnosti podizanja svijesti o problemu seksualnog zlostavljanja djece (**Hrvatska, Grčka, Island, Italija, Malta, Crna Gora, Portugal, Španija**). U **Grčkoj, Islandu, Italiji i Crnoj Gori**, vladine institucije nisu provodile kampanje o seksualnom zlostavljanju prije pojave kampanje „Jedan u pet“. Kampanja je uključivala obilje [materijala](#), kao što su priručnici, video-snimci, letci i razglednice, dječje knjige itd., koji su bili široko distribuisani i iskorišteni da razviju kritičku svijest djece o vlastitom tijelu i intimnim dijelovima, kao i razliku između dobrih i loših tajni. Kampanja se nije eksplicitno bavila krugom povjerenja. Ciljna publika je bila široka javnost, parlamentarci, stručnjaci i djeca.

Godine 2015., uspostavljanjem [Evropskog dana zaštite djece od seksualnog zlostavljanja, 18. novembra](#), Vijeće Evrope je objavilo video, "[Kaži nekome da imaš povjerenje](#)", koji je bio namijenjen djeci i imao je za cilj da ih informiše o pojavi seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja i o načinima traženja pomoći i prijavljivanja zlostavljanja. Video je preveden na više jezika i predstavljen u 10 zemalja 18. novembra (**Albanija, Andora, Armenia, Austrija, Belgija, Estonija, Island, Ireland, Luksemburg i Malta**).

²¹ <http://nupraatikerover.be>

²² <http://www.maintenantjenparle.be>

U mnogim zemljama su organizovane brojne druge inicijative u toku Evropskog dana održanog [2015](#), [2016](#). i [2017](#). godine.

Pored toga, u aprilu 2017. godine, Vijeće Evrope i Evropska unija pokrenuli su 9-mesečni projekat podizanja svijesti - [Pro Safe Sport + project \(PSS+\)](#) koji je imao za cilj povećanje posvećenosti vladinih i nevladinih organizacija u borbi protiv seksualnog nasilja nad djecom u sportu kroz alate za podizanje svijesti i resurse izgradnje kapaciteta.

Tokom projekta prikupljeni su postojeći materijali i stvoreni su novi, kako bi se pružila podrška državnim organima, kao i drugim relevantnim akterima (kao što su nacionalne sportske federacije, nacionalni olimpijski komiteti, itd.) prilikom donošenja mjera za rješavanje ovog pitanja (politike, propisi, kodeksi ponašanja, nacionalne strategije, akcioni planovi, kampanje podizanja svijesti itd.). Svi referentni dokumenti i materijali za podizanje svijesti dostupni su na: <http://pjp-eu.coe.int/en/web/pss/objectives-pss-plus>

39. Komitet primjećuje da javne kampanje provode razne vrste zainteresovanih strana:

- Agencije za zaštitu djece: **(Albanija, Island, Portugal)**;
- Ombudsmeni **(Bosna i Hercegovina, u regionima u Italiji, Hrvatskoj)**;
- Instituti za javno zdravlje **(Albanija, Finska, Grčka, Island)**;
- Ministarstva obrazovanja: **(Austrija, Island, Holandija, Portugal)**, unutrašnjih poslova: **(Hrvatska, Italija, Portugal)**, pravde: **(Italija, Portugal)**;
- Regionalne vlasti **(Grčka, Italija)**;
- Univerziteti **(Italija)**;
- Policija **(Hrvatska, Holandija, Portugal)**.

40. Informacije koje se daju kroz kampanje mogu biti vrlo specifične ili opšte. Neke kampanje su, na primer, usmjerene na upoznavanje sa određenim izmjenama u zakonodavstvu ili informisanje o postojećim zakonima i politikama. Ove kampanje su ključne za pojašnjavanje obaveza i odgovornosti. Ostale kampanje (u **Belgiji**,²³ **Islandu, Italiji, Portugalu i Rumuniji**) se provode da bi se promovisale telefonske linije za pomoć ili brojevi službi za pomoć u slučajevima zlostavljanja djece. Ovo su dobri primjeri kampanja koje osnažuju i djecu i odrasle dok ih upućuju na dostupne službe za savjetovanje i prijavljivanje.

---

²³ Linija za pomoć 1712 (flamanska zajednica) je dostupna i putem internet stranice: <https://1712.be/>. Ova izmjena je napravljena 2015. godine i posebno je namijenjena djeci i tinejdžerima, oglašena je putem kampanje i putem socijalnih medija. Od tada se na godišnjoj osnovi, na materijal kampanje skreće pažnja ljudi u kontaktu sa djecom. Od 2016. godine, Fédération Bruxelles Wallonie je uspostavio besplatan broj za prijavljivanje seksualnog nasilja. Materijal za podizanje svijesti vezan za ovu telefonsku liniju za pomoć je dostupan na: <http://www.sosviol.be/>

Perspektivne prakse

Belgija i Srbija su napravile informativni materijal za stručnjake, roditelje i djecu o tome kako otkriti slučajeve zlostavljanja djece i prijaviti ih vlastima na osnovu postojećih protokola.

U **Danskoj** je pokrenuta kampanja da se stručnjaci i ostali odrasli informišu o obavezi da obaviještavaju vlasti o slučajevima kada imaju razloga da vjeruju da je dijete izloženo nasilju ili seksualnom zlostavljanju ili kada su zbog drugih razloga zabrinuti za zdravlje ili dobrobit djeteta. Kampanja je urađena kao podrška zakonodavnim promjenama koje su usvojene u parlamentu radi jačanja zaštite djece od nasilja i seksualnog zlostavljanja. U okviru kampanje je napravljena internet stranica i ostala je u funkciji nakon završetka kampanje.²⁴

Na **Islandu** je razglednica poslata svakom domaćinstvu i preduzeću, ubrzo nakon ratifikacije Lanzarote konvencije, kojom se obaviještavaju da imaju dužnost prijavljivanja slučajeve seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece.

41. Što se tiče aktivnosti koje se konkretno bave krugom povjerenja djece, ciljana publika je bila:

- javnost: **Austrija, Hrvatska, Danska, Island;**
- stručnjaci u kontaktu sa djecom kroz svoj rad u socijalnom, zdravstvenom, obrazovnom i zabavnom sektoru: **Austrija, Belgija,²⁵ Danska, Finska, Island, Portugal;**
- pravosuđe i policijske agencije: **Austrija.**

42. Kampanje posebno usmjerene na djecu imaju za cilj povećanje njihove otpornosti na pojavu seksualnog zlostavljanja tako što ih informišu o tome kako prepoznati situaciju seksualnog zlostavljanja, kako reagovati i prijaviti zlostavljanje (**Austrija, Belgija, Hrvatska, Danska, Finska, Island, Italija, Malta, Holandija, Portugal, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija"**).

Perspektivne prakse

Odjeljenje za zaštitu prava djeteta Ombudsmana za ljudska prava **Bosne i Hercegovine** preduzelo je niz aktivnosti koje je podržala organizacija Save the Children, a kako bi se promovisala dječja prava i podigla svijest o zaštiti od nasilja. Jedna od tih aktivnosti bila je "Ombudsman u vašoj školi", koja se sastojala od organizovanja edukativnih radionica u školama kako bi se djeca informisala o dječjim pravima, posebno o zaštiti od nasilja, uključujući seksualno nasilje u krugu povjerenja.

²⁴ Internet stranica (na danskom) je dostupna na: www.deldinbekymring.nu

²⁵ Napravljena je nova internet stranica (<http://www.maltraitancesexuelleinfantile.be/>) na kojoj se podiže svijest ljekara. Ista opisuje znakove i korake koje treba preduzeti u slučaju sumnje na seksualno zlostavljanje djeteta.

U **Danskoj** je Save the Children napravila kampanju i edukativni materijal "Jaki zajedno" u saradnji sa nastavnicima i učenicima kako bi podigla svijest o važnosti postavljanja fizičkih i emocionalnih granica i povećala znanje djece o pravu na zaštitu od zlostavljanja. Materijal je namijenjen učenicima različite starosne dobi.

Na **Islandu** nekoliko programa ima za cilj da informišu djecu o seksualnom zlostavljanju djece. Prilagođeni su uzrastu djece jer koriste različite programe za različite starosne grupe i koriste interaktivne metode i različite medije.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

– smatra da aktivnosti na podizanju svijesti kod djece treba da budu primjerena njihovom uzrastu, da koriste interaktivne metode, kao i informacione i komunikacione tehnologije; (R8)

– smatra da aktivnosti podizanja svijesti fokusirane na rizike i realnost seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja trebaju biti kontinuirane i sistematične. Države potpisnice bi trebale predvidjeti uključivanje ovih aktivnosti u svoje nacionalne akcione planove za prava djece. (R9)

III. VASPITANJE I SPECIJALIZOVANA OBUKA O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE

III.1 Vaspitanje djece²⁶

43. U ovom dijelu se analizira realizacija nacionalnih preventivnih mjera putem kojih se djeci daju informacije o riziku od seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja u kontekstu obrazovnih ustanova i u saradnji sa roditeljima. Članom 6. Lanzarote konvencije se države potpisnice obavezuju da integrišu davanje takvih informacija u opšti nastavni plan i program koji može biti dopunjen i / ili podržan aktivnostima podizanja svijesti van formalnog obrazovanja.

Član 6. Lanzarote konvencije – Vaspitanje djece

Svaka će država potpisnica usvojiti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da djeca, tokom osnovnog i srednjeg obrazovanja, dobiju informacije o rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, kao i o načinima da se zaštite, prilagođeno njihovim razvojnim karakteristikama. Te će informacije, koje se daju u saradnji s roditeljima, biti predstavljene u okviru opšteg konteksta seksualnog vaspitanja, te će se posebna pažnja posvetiti riziku, posebno rizicima koje nosi upotreba novih informacionih i komunikacionih tehnologija.

Komentar Konvencije

58. *Pregovarači su smatrali da je prvenstveno odgovornost roditelja da djecu obavijeste o opštim pitanjima u vezi seksualnosti i rizicima od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Međutim, postoje situacije u kojima roditelji nisu u mogućnosti ili ne žele to učiniti, kao što su situacije kada je roditelj uključen u zlostavljanje djeteta ili kada kulturna tradicija zajednice ne dozvoljava da se takve stvari raspravljaju otvoreno. Osim toga, djeca ponekad više pažnje obraćaju na ono što im je objašnjeno u drugim kontekstima nego kod kuće, a naročito u školi kada stručnjaci (kao što su, na primjer, nastavnici, ljekari, psiholozi) daju relevantne informacije. Zbog toga, član 6. propisuje obavezu država da osiguraju da se djeca u osnovnom i srednjem obrazovanju upoznaju sa rizicima seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, i kako da se zaštite i traže pomoć.*

59. *Svrha ovih informacija je da omogući djeci da budu bolje zaštićena od rizika od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Takve informacije ne smiju, međutim, imati efekat oslobađanje odraslih i državnih organa od njihove dužnosti da zaštite djecu od svih oblika seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.*

60. *Ovaj član se poziva na pružanje ovih informacija "tokom osnovnog i srednjeg obrazovanja". Nisu spomenute škole, jer se neka djeca školuju kod kuće, a ova djeca su takođe obuhvaćena ovom odredbom. Navedene informacije ne moraju nužno da budu dio nastavnog programa, već se mogu davati u neformalnom vaspitnom kontekstu. Škola ima očigledno važnu ulogu u ovom pogledu, ali je neophodna i saradnja roditelja "gdje je to prikladno". Situacije gde to možda nije prikladno uključuju situacije kada je dijete bez roditelja ili kada su roditelji uključeni u istrage ili postupke za seksualno zlostavljanje djeteta.*

61. *Pregovarači su smatrali da je važno da djeca dobiju ove informacije što je prije moguće u svom životu, s bilo kojim informacijama koje im se daju u obliku koji je "prilagođen njihovim razvojnim karakteristikama", drugim riječima pogodnim za njihovo uzrast i zrelost.*

62. *Davanje izolovanih informacija o seksualnoj eksploataciji ili seksualnom zlostavljanju van opšteg*

²⁶ Nalazi Lanzarote komiteta o primjeni člana 6. Konvencije zasnovani su na analizi odgovora država potpisnica i drugih zainteresovanih strana na pitanje 2 Upitnika i pitanje 8. Opšteg upitnika koji je pripremio gospodin POPOVIĆ (Srbija), koji je radio kao izvijestilac za ovaj poseban dio izvještaja.

konteksta normalne seksualnosti može uznemiravati djecu. Prema tome, informacije koje treba dati u vezi sa rizicima seksualne eksploatacije i zlostavljanja treba dati u opštem kontekstu seksualnog vaspitanja. Takođe treba voditi računa o tome da ove informacije ne naškode imidžu odraslih osoba u očima djeteta. Važno je da djeca takođe vjeruju odraslima.

63. Posljedni dio člana se odnosi na situacije rizika, posebno rizika koje nosi upotreba novih informacionih i komunikacionih tehnologija. Ovako se obično nazivaju mediji za prenos podataka i izraz je namijenjen za posebno upućivanje na korišćenje Interneta i tehnologija treće generacije (3G), koje omogućavaju pristup Internetu putem mobilnih telefona. Programi vaspitanja i podizanja svijesti sve djece o sigurnoj upotrebi Interneta su od suštinskog značaja.

III.1.1 Informacije za djecu o rizicima seksualnog zlostavljanja sa posebnim osvrtom na "krug povjerenja "

44. Skoro sve države potpisnice izvještavaju da djeci daju informacije o rizicima seksualnog zlostavljanja uopšte u školskom kontekstu, kao i u predškolskom okruženju. Samo mali broj država potpisnica navodi da je seksualno zlostavljanje u "krugu povjerenja" posebno obrađeno ili kao tema integrisano u školske programe (**Portugal, Turska**) ili u okviru povremenih časova, radionica ili drugih vrsta aktivnosti koje se organizuju u obrazovnim ustanovama (**Austrija, Island, Malta, Republika Moldavija**). **Luksemburg** ističe da se njegove vaspitne aktivnosti ne fokusiraju na određenu grupu počinitelaca, kao što su oni iz kruga povjerenja, jer su namijenjene vaspitanju djece da odbiju bilo kakav seksualni odnos sa bilo kojom osobom. **Belgija** naglašava da je već nekoliko godina fokus svog vaspitanja (tokom cijelog školskog programa) usmjerila na isticanje pozitivnih odnosa unutar porodice i bliskog socijalnog okruženja. **Finska** informiše da udruženje Viola - bez nasilja, u saradnji sa Gradom Mikkeli,²⁷ provodi projekat pod nazivom "Moj prostor, ne važi!", čiji je cilj uvođenje radnog modela za sprečavanje pretnje nasiljem i seksualnim nasiljem u vaspitanje u srednjim školama, posebno starijim razredima srednje škole, i službama za mlade ljude. Projekat pruža obuku o identifikovanju i upućivanju pitanja multidisciplinarnom osoblju škola, kao i drugim osobama koje rade sa mladima. Mladi učestvuju u zagovaračkom radu u školskom okruženju.

45. Komitet ponavlja da treba naglasiti činjenicu da su djeca često žrtve seksualnog nasilja unutar porodičnog okvira i od strane osoba koje su bliske njima ili njihovoj porodici, "u krugu povjerenja", i smatra da je školsko okruženje posebno pogodno za to.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da države potpisnice, koje to još uvijek ne rade, posebno treba da govore o problemu seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja u informacijama koje se daju djeci u osnovnoj i srednjoj školi. (R10)

²⁷ Projekat uključuje i saradnju sa Centrom za savjetovanje na jednom mjestu Ohjaamo u Mikkeli, koji pruža usluge omladini koji pripada različitim sektorima pod jednim krovom.

III.1.2 Informacije prilagođene “razvojnim karakteristikama” djece na različitim nivoima obrazovanja

46. Većina država potpisnica nije objasnila kako su preventivne mjere prilagođene razvojnim karakteristikama djeteta, ali je posebna pažnja bila uglavnom fokusirana na različite okolnosti za djecu i različite kontekste u kojima se pružaju informacije (vrtić / predškolsko obrazovanje, škole, različiti razredi, djeca i adolescenti itd.).

47. U većini država potpisnica preventivne aktivnosti su organizovane u školama osnovnog i srednjeg obrazovanja (**Austrija, Bosna i Hercegovina, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Danska, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Portugal, Rumunija, Španija i Turska**). U nekim slučajevima se takve aktivnosti odvijaju već u vrtićima i predškolskim ustanovama (**Hrvatska, Island**). Neke države potpisnice navode da se preventivne aktivnosti provode u određenim razredima osnovnih škola (**Albanija, Ukrajina**), ili u okviru određenih školskih predmeta kao što je biologija (**Bugarska i “Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija”**). **Crna Gora** naglašava da se takve informacije daju djeci u "svim obrazovnim ustanovama", dok **San Marino** pominje škole, bez navođenja da li se radi o osnovnim ili srednjim školama, a **Holandija** naglašava da se informacije prilagođene “razvojnim karakteristikama” djece daju u osnovnim ili srednjim školama (u ovim poslednjim, kao dio određenih predmeta).

Perspektivne prakse

U **Albaniji**, Ministarstvo prosvjete i sporta, u saradnji sa Populacionim fondom Ujedinjenih nacija, je izradilo nastavni program "Životne vještine i seksualno vaspitanje" za osnovnu školu i trenutno je u procesu izrade didaktičkog paketa "Životne vještine i seksualno vaspitanje" za srednje škole (za učenike uzrasta od 12-16 godina). Paket ima za cilj informisanje i obezbjeđivanje znanja nastavnicima i učenicima o osnovnom vaspitanju i odgovarajućim vještinama za njihov uzrast kako bi se izbjegle situacije koje dovode do seksualnog nasilja i da postanu svjesni svoje seksualnosti, kao i informisanje o HIV-u i drugim seksualno prenosivim bolestima.

Na **Malti** se djeca uče o seksualnom zlostavljanju u krugu povjerenja od malih nogu. Tokom osnovne škole, Sedqa tim Agencije za prevenciju i Služba za bezbjednost djece Odeljenja za obrazovanje daju časove djeci da bi ih vaspitali o određenim pitanjima, uključujući seksualno zlostavljanje. Djeca dobijaju informacije o privatnosti svojih tela, odgovarajućem ponašanju i vještinama koje treba da imaju ako ponašanje onih koji su oko njih postane neprikladno ili uvredljivo, a sve to na prigodan način putem kompleta, igara, diskusija i priča.

U **Portugalu**, vaspitanje o riziku seksualnog zlostavljanja i eksploatacije, uključujući i u krugu povjerenja, jedan je od ciljeva predmeta seksualnog vaspitanja u školama. Obavezni sadržaji časova seksualnog vaspitanja obuhvataju, na nivou prvog ciklusa, pojmove zaštite tijela, pojam njegovih ograničenja i odbijanja zlostavljanja. Na nivou drugog ciklusa, djeca dobijaju uvid u potrebu da zaštite svoje tijelo i brani se od uvredljivih pristupa. Takođe, tokom drugog i

trećeg ciklusa osnovne i srednje škole, na časovima se uči o potrebi da se zaštiti svoje tijelo i brani od zlostavljanja.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da države potpisnice trebaju staviti veći naglasak na prilagođavanje informacija koje se daju djeci njihovim razvojnim karakteristikama, čineći ih tako prikladnim njihovom uzrastu. (R11)

III.1.3 Kontekst u kome se informacije daju djeci (seksualno vaspitanje ili nešto drugo)

48. Većina država potpisnica navodi da se preventivne informacije daju u vezi sa nekom vrstom "zdravstvenog vaspitanja" (**Hrvatska, Finska, Island, Luksemburg, Republika Moldavija, Crna Gora, Portugal, Rumunija i Ukrajina**) ili u opštem kontekstu podizanja svijesti o nasilju (**Bosna i Hercegovina, Hrvatska**). Značajan broj država potpisnica daje informacije u okviru različitih nastavnih predmeta kao što je biologija (**Bugarska, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Srbija**), "životne vještine" (**Island, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija"**), "časovi za lični i socijalni razvoj" (**Malta**) ili "zdravo življenje" (**Crna Gora**). U nekim državama potpisnicama, djeca dobijaju informacije u posebnom kontekstu "seksualnog vaspitanja" (**Albanija, Belgija, Danska, Grčka, Litvanija, Malta, Holandija i Portugal**). **Luksemburg, Malta i Ukrajina**, stvarajući sinergiju između zdravlja, vaspitanja i životnih vještina.

49. Lanzarote komitet napominje da je komesar Kipra za prava djeteta (predstavnik ENOC-a u Lanzarote komitetu) objavio dokument Stav o pravima djece na seksualno vaspitanje na osnovu zahtjeva roditelja da djeca budu oslobođena obaveznog seksualnog vaspitanja u školama. Nakon konsultacija sa djecom, komesar je utvrdio da "prije svega, prema riječima djece, na koju su direktno odnose i na koju utiču relevantne odluke i politike, postoji hitna potreba da budu informisani i upoznati sa pitanjima u vezi sa seksualnošću u kontekstu ostvarivanja prava, da bi mogli da upravljaju svojom seksualnošću na pozitivan način za svoju dobrobit, ali i za dobrobit društvene sredine u kojoj žive i djeluju". U kontekstu primjene Lanzarote konvencije, treba poštovati vjerska ili filozofska uvjerenja roditelja o tom pitanju sve dok ona ne dolaze u sukob, u prvom redu, s najboljim interesom djeteta, ali i sa javnim interesom kome se služi obezbjeđivanjem vaspitanja djeci kako bi ih zaštitili od svih oblika seksualnog iskorištavanja.

50. U **Austriji**, nacionalni nastavni programi (osnovno, srednje i stručno obrazovanje) uključuju i podizanje svijesti o seksualnom zlostavljanju i objavljivanju seksualno eksplicitnih sadržaja djece (seksting). Princip protezanja seksualnog vaspitanja kroz čitav nastavni plan i program podržava sposobnost izgradnje odnosa polova koji se karakteriše uzajamnim razumijevanjem i poštovanjem potreba i ograničenja partnera i treba da dovede do ravnopravnosti polova. To pomaže u sprečavanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog nasilja. Štaviše, princip protezanja vaspitanja o medijima kao i digitalnim tehnologijama kroz čitav nastavni plan i program,

uključuju informacije o opasnostima objavljivanja seksualno eksplicitnih sadržaja (seksting) i sigurnoj upotrebi interneta. Pored toga, Federalno ministarstvo obrazovanja Austrije je, 2015. godine, predstavilo jednu studiju o seksualnom zdravlju i seksualnoj svijesti u austrijskim školama. Studija je zasnovana na smjernicama SZO o seksualnoj pedagogiji u školama. Nastavak projekta se zove „Ljubavni život“ i provodi se kao dio EU Erasmus projekta. Tema zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja je posebno dio nastavnih programa edukacije i obrazovanja nastavnika na temu "Sigurniji internet".²⁸

51. U **Hrvatskoj**, projekat prevencije "Živjeti život bez nasilja" je u školama realizovalo Ministarstvo unutrašnjih poslova i Program Ujedinjenih nacija za razvoj u saradnji s nevladinim organizacijama, lokalnim zajednicama i obrazovnim institucijama. Projekat nije integrisan u školske programe. Projekat se, kroz svoju dugoročnu realizaciju i ostvarivanje svake od njegovih komponenti, fokusirao na prevenciju svih oblika nasilja i razvijanje kulture nenasilja među mladima. Osim toga, pitanjima "Zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja putem kompjuterskih sistema" se bavio kroz aktivnosti koje se odnose na zdravstveno vaspitanje s ciljem da pomogne osnaživanju djece i mladih da izgrade kritički stav prema sredini u kojoj žive i steknu kompetencija koje im trebaju da se nose sa sredinom u kojoj žive i odnosima koji ponekad mogu komplikovani i teško razumljivi. Naglašeno je da zdravstveno obrazovanje, uključujući module za polnu/rodnu ravnopravnost i odgovorno seksualno ponašanje, promoviše kulturu poštovanja različitosti i razumijevanje društvene stvarnosti.

52. U **Finskoj**, od 2014. godine se među ključnim temama Zdravstvenog vaspitanja od 7. do 9. razreda nalazi područje pod nazivom "Podrška zdravlju kroz rast i razvoj", koje pokriva pitanja identiteta, predstave o samom sebi, samosvijesti, seksualnog razvoja i vještina očuvanja vlastite sigurnosti. Predmet Zdravstveno vaspitanje se takođe dotiče "seksualnosti, različitih aspekata seksualnog zdravlja i raznovrsnosti seksualnog razvoja". Pitanja vezana za seksualnost i sajber-maltretiranje (bullying) se takođe obrađuju u drugim predmetima, uključujući etiku, psihologiju i biologiju. Osim toga, u kontekstu gore-pomenutog projekta "Moj prostor, ne vaš", sa adolescentima su izrađene karte za suzbijanje seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja. Ove karte za igranje se mogu koristiti bilo u grupi ili sa jednom mladom osobom. Projekat je podržalo Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravlje, a realizovala ga je NVO Viola-Väkivallasta vapaaksi ry (Bez nasilja).

53. U **Italiji**, izvršavajući obaveze u kontekstu Nacionalnog plana za prevenciju i suzbijanje seksualnog zlostavljanja i eksploatacije djece 2015/2017 – Strateško područje prevencije, Odjel za jednake mogućnosti Predsjedništva Vijeća ministara promoviše i podržava projekat "Škola kao mjesto prevencije i zaštite: kako zaštititi djecu i tinejdžere od pojava nasilja, maltretiranja i sajber bullying-a, seksualnog zlostavljanja i eksploatacije". U okviru ovog projekta, koji je realizovan u saradnji sa Ministarstvom

---

²⁸ Posebno je pažnja skrenuta na ono što nudi onlain kampus "Virtuelle PH" (<http://www.virtuelle-ph.at/>).

univerzitetskog i naučnog istraživanja, uspostavljeni su „Put promocije i svijesti“ posvećen studentima i Seminar o promovisanju i podizanju svijesti školskih lidera i nastavnika.

Perspektivne prakse

Na **Islandu** se u okviru glavnog nastavnog plana i programa nalazi i predmet "Životne vještine" kao jedan od predmeta. U tom kontekstu, Direkcija za zdravstvo je izradila nastavni materijal pod nazivom "Jačanje zdravlja", koji se bavi različitim faktorima rizika za djecu, uključujući seksualno zlostavljanje. Učenici osnovnih i srednjih škola tako dobijaju informacije u vezi sa vlastitom zaštitom od seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja.

U **Litvaniji**, Ministarstvo prosvjete i nauke odobrilo je Program pripreme za porodično i seksualno vaspitanje s ciljem pripreme mladih ljudi za život i brak i pružanja znanja o porodici, rodnim razlikama i sličnostima. Predškolski nastavni planovi integrišu teme o ličnoj bezbjednosti u odnosu sa strancima kao što su odbijanje poziva, izbjegavanje diranja, prijedloga i drugih radnji, traženje podrške i pomoći u slučaju zabrinutosti i opasnosti. Tema fizičkog, emocionalnog i seksualnog zlostavljanja, kao i pomoć u slučaju zlostavljanja, uključena je u osnovni nastavni plan i program. Srednje obrazovanje se bavi pitanjima kao što su lična ograničenja, teškoće u slobodnom izboru - spoljni i unutrašnji faktori, sposobnost da se odupru negativnim uticajima. Informacije o seksualnoj eksploataciji i trgovini ljudima, kao i materijali o zlostavljanju djece, su integrisani u osnovni nastavni plan i program.

U **Ukrajini**, nastavni plan i program za predmet "Osnove zdravlja" od 1. do 9. razreda ima za cilj sticanje znanja o zaštiti i poboljšanju zdravlja. O rizicima od seksualnog zlostavljanja i kako ih spriječiti se uči u predmetu "Socijalni aspekti zdravlja" u različitim razredima na način prilagođen razvojnim karakteristikama djece.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da države potpisnice, koje to već ne rade, treba da daju informacije o rizicima seksualne eksploatacije i zloupotrebe u opštem kontekstu seksualnog vaspitanja. (R12).

III.1.4 Saradnja sa roditeljima u pružanju informacija djeci

54. Mnoge države potpisnice tvrde da su njihove preventivne mjere usmjerene na djecu i roditelje. Ovo je sigurno pozitivno u smislu podizanja svijesti, ali to nije cilj člana 6, koji se odnosi na uključivanje roditelja u informisanje djece o rizicima seksualnog zlostavljanja.

55. Međutim, treba naglasiti da **Belgija** navodi postojanje pilot projekta ("*Rendre les enfants CAPables*", kojim upravlja asbl Garance od 1991. godine) koji se zasniva na principu osnaživanja djece kroz podršku roditelja i nastavnika.

56. **Hrvatska** također ukazuje na preventivni projekat "Zaštita djece na internetu", koji su realizovali Ministarstvo unutrašnjih poslova i net.hr internet portal. Ovaj projekat ima komponentu posvećenu "Savjetovanju i radu s roditeljima", u obliku predavanja i radionica u školama sa ciljem susretanja s roditeljima i razgovaranja o potencijalnim opasnostima i rizicima za djecu koja koriste informacione i komunikacione tehnologije. Ova komponenta je također imala za cilj upoznavanje roditelja sa različitim oblicima krivičnih djela koja se mogu izvršiti putem IKT-a. Roditelji su također podstaknuti da prijave navedena krivična djela. Predavanja za roditelje trajala su 2 sata i držali su ih policijski službenici.

Perspektivne prakse

U **Finskoj**, Porodična federacija (*Väestöliitto*) je objavila poster "Vještine za očuvanje bezbjednosti i vaše tijelo" za roditelje male djece, koji ima za cilj vaspitanje djece o bezbjednosti na njihovom jeziku i da navede djecu da poštuju svoja tijela i tijela drugih. Poster je objavljen na 7 jezika.

Na **Islandu**, Pedagoško lutkarsko pozorište "*Djeca iz kvarta*" je dizajnirano tako da se osnovci vaspitaju na temu lične bezbjednosti, seksualnog zlostavljanja, važnosti da kažu o tome nekome kome vjeruju i dostupnosti usluga. Nakon predstave (na kojoj budu prisutni školski savjetnik, socijalni radnik, medicinska sestra ili psiholog), roditeljima ili starateljima sve djece u publici se šalje pismo u kome se navodi gdje i kako se dodatni preventivni materijal i informacije mogu dobiti, a koje će pomoći odraslim da odgovore na dalja pitanja svoje djece ili da im pomognu u slučaju da njihova djeca / oni imaju šta da prijave. Pismo je prevedeno na šest stranih jezika koji su najčešći na Islandu. Osim toga, kratki pedagoški film "Kako dobiti „Da“" namijenjen učenicima srednjih škola se bavi granicom između zdravog seksa i seksualnog nasilja, kao i štetnim posljedicama materijala o zlostavljanju djece. Na osnovu ovog filma je izrađen vodič za nastavnike u kome se nalaze uputstvima za nastavnike (ali i za staratelje i odrasle u cjelini) o tome kako da razgovaraju o ovim pitanjima sa mladima.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Komitet smatra da bi države potpisnice trebale dodatno uključiti roditelje (i odrasle koji vrše roditeljske dužnosti) u davanje informacija djeci o seksualnom zlostavljanju, uključujući u krugu povjerenja. (R13)

III.2 Specijalizovana obuka²⁹

57. Analizirajući informacije koje su države članice dostavile u vezi sa specijalizovanom obukom, Komitet je shvatio da njegov tematski upitnik nije postavio pitanje obuke osoba koje imaju redovne kontakte s djecom, a koje nisu uključene u istrage zlostavljanja / iskorištavanja djece (tj. definsane u članu 34, stav 1, vidjeti tekst u nastavku). Smatrao je da bi član 5, stavovi 1. i 2. trebao biti obuhvaćen ovim izvještajem kako bi se dao sveobuhvatniji pregled situacije.³⁰ Od država potpisnica je zato zatraženo da dostave dodatne informacije koje su bile osnova za opažanja data u nastavku.

Član 5§§1-2 Lanzarote konvencije – (...) edukacija i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom

1. Svaka će država potpisnica usvojiti potrebne zakonodavne ili druge mjere za podsticanje svijesti o zaštiti i pravima djece među osobama koje su u redovnom kontaktu s djecom u sektorima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, pravosuđa i policije, te na područjima vezanim uz sportske, kulturne i zabavne aktivnosti.

2. Svaka će država potpisnica usvojiti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurala da osobe o kojima je riječ u stavu 1. raspolažu odgovarajućim znanjem o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece, o načinima da se ona prepoznaju, te o mogućnosti navedenoj u članu 12, stav 1.

Komentar Konvencije

54. Stavovi 1. i 2. imaju za cilj da osiguraju da osobe koje su u redovnom kontaktu s djecom raspolažu sa dovoljno svijesti o zaštiti i pravima djece i sa odgovarajućim znanjem o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece. U ovoj odredbi su nabrojane grupe ljudi na koje se to odnosi: oni koji rade sa djecom u sektorima obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, pravosuđa i primjene zakona, kao i oni koji rade sa djecom na područjima vezanim uz sportske, kulturne i zabavne aktivnosti. Odredba se ne odnosi samo na stručne kontakte sa djecom, već je otvorena za svakoga ko se bavi djecom u bilo kom svojstvu. Ovo je posebno osmišljeno da uključi osobe koje vrše volonterske aktivnosti s djecom.

55. Upućivanje na "prava djece" obuhvata prava utvrđena Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta, uključujući, na primjer, pravo na život (član 6), pravo na zaštitu od ekonomske eksploatacije (član 32), pravo na zaštitu od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, uključujući seksualno zlostavljanje (član 19).

56. Stav 2. takođe zahtijeva od osoba koje su u redovnom kontaktu s djecom da raspolažu odgovarajućim znanjem o seksualnom iskorištavanju i seksualnom zlostavljanju djece i o mogućnosti prijavljivanja, službama nadležnim za dječiju zaštitu, svake situacije u kojoj imaju opravdane razloge za vjerovanje da je dijete žrtva seksualne eksploatacije ili seksualnog zlostavljanja, kako je predviđeno u članu 12, stav 1. Treba napomenuti da u ovoj odredbi ne postoji posebna obaveza obuke. Raspolaganje "odgovarajućim znanjem" mogu podrazumijevati obuku ili obezbjeđivanje informacija na drugi način osobama koje dolaze u kontakt sa djecom, tako da djeca koja su žrtve zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja mogu biti identifikovana što je ranije moguće, ali je državama članicama prepušteno da odluči kako to postići.

²⁹ Nalazi Lanzarote komiteta o primjeni člana 34, stav 1. Konvencije zasnovani su na analizi odgovora država potpisnica i drugih zainteresovanih strana na pitanje 5. Tematskog upitnika koji je pripremila gospođa CASTELLO-BRANCO (Portugal), koja je bila izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

³⁰ Pogledajte spisak odluka sa 19. sjednice Lanzarote komiteta (25-27. oktobar 2017. godine), a posebno tačku 5. iz Dodatka I.

58. **Austrija** ističe da visokokvalitetni školski psiholozi podržavaju pedagoško savjetovanje i obuku nastavnika u okviru stručnog usavršavanja, naročito u kontekstu prevencije nasilja. Ova mjera je dio sveobuhvatne inicijative pod nazivom "Nacionalna strategija o prevenciji nasilja u školi".³¹

59. U **Belgiji**, u kontekstu Vaspitanja o odnosima (the Education à la Vie Relationnelle, Affective et Sexuelle - EVRAS), Fédération Wallonie-Bruxelles je uspostavila poseban okvir koji osigurava da su predavači za omladinski sektor adekvatno obučeni na temu maltretiranje djeteta (uključujući identifikaciju potencijalnih žrtava i znanje šta treba učiniti u takvim slučajevima).

60. U **Hrvatskoj** zaposleni koji rade u sistemu socijalne zaštite, koji imaju kontakt sa djecom u svom svakodnevnom poslu ili su direktno uključeni u rad i rade sa djecom, stiču adekvatna znanja o seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju djece tokom njihovog obrazovanja putem dodatnog educiranja u navedenoj oblasti i kroz obavezno i kontinuirano stručno usavršavanje.

61. U **Finskoj** je onlain priručnik za službenike za dječiju zaštitu i druge stručnjake iz društvenog i socijalnog sektora objavljen na stranici Nacionalnog instituta za zdravstvo i socijalnu zaštitu. Uključuje smjernice za stručnjake o tome kako postupati u slučajevima kada sumnjaju na seksualno nasilje prema djetetu kao njihovom pacijentu / klijentu. Onlain priručnik se redovno ažurira.³²

III.2.1 Obuka stručnjaka zaduženih za istrage

Član 34§1 Lanzarote konvencije – Istrage

1 Svaka će država potpisnica usvojiti potrebne mjere kako bi se osiguralo da osobe, jedinice ili službe zadužene za istrage budu specijalizovane za područje suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja djece ili da osobe prođu obuku u tu svrhu. Takve jedinice ili službe trebaju imati odgovarajuća finansijska sredstva.

Komentar Konvencije

233. Član 34. sadrži princip da stručnjaci zaduženi za istrage seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja djece treba da budu obučeni za ovu oblast.

234. U pogledu uloga različitih agencija koje su uopšteno zadužene za istrage seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja djece (policije, tužilaštva, službe za dječju zaštitu i zdravstvene službe), države potpisnice mogu uspostaviti interdisciplinarne službe za provođenje istraga u cilju povećanja profesionalne kompetentnosti i sprečavanja ponovne viktimizacije žrtve ponavljanjem postupaka. Na primjer, mogu se organizovati sveobuhvatne i multidisciplinarne usluge primjerene djeci za djecu žrtve pod jednim krovom (često poznate kao "Dječija kuća").

³¹ Za više informacije, vidjeti: <http://www.schulpsychologie.at/gewaltpraevention>

³² <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaksikaytto/seksuaalisen-hyvaksikayton-epaily>

235. *Da bi se uzeli u obzir raznolikost država, dostupne resurse i sisteme za organizaciju istražnih službi, pregovarači su željeli da ovu odredbu napravi vrlo fleksibilnom, sa ciljem da se mobilizuje specijalizovano osoblje ili službe za istrage seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece. Zato član 34. predviđa specijalizovane jedinice, usluge ili, jednostavno, lica, na primjer, kada je veličina dotične države takva da ne postoji potreba za uspostavljanjem posebne službe.*

62. U striktnom pravnom smislu, tekst iz člana 34, stav 1. Lanzarote konvencije koji kaže "osobe, jedinice ili službe zadužene za istrage" se odnosi na stručnjake i službe policije i tužilaštva zadužene za krivični postupak u vezi sa seksualnim zlostavljanjem i seksualnom eksploatacijom djece. Međutim, u tački 234. Komentara Konvencije se pominju službe za dječiju zaštitu i zdravstvene službe kao organi koji su generalno odgovorni za istraživanje seksualne eksploatacije djece. Shodno tome, Komitet tumači pojam "istrage" iz člana 34, stav 1. u širem smislu, uključujući stručnjake iz sljedeće četiri oblasti - policije, tužilaštva, dječije zaštite i zdravstva.

63. Sledeće države potpisnice spominju termin "u krugu povjerenja" u vezi sa specijalizovanom obukom: **Hrvatska, Grčka, Island, Litvanija, Republika Moldavija, Portugal i Rumunija.** **Hrvatska** precizira da obuka obuhvata posebne vještine za rad na krivičnim djelima koja su počinili članovi uže porodice ilica u položaju poverenja, autoriteta ili uticaja na dijete.

64. O nedostatak specifične obuke na ovu temu je izvjestilo 7 država članica. Među njima, **Finska** nije prijavila nikakvu specijalnu obuku o ovoj temi, ukazujući, međutim, da se krug poverenja uzima u obzir na svim obukama u vezi s sumnjom da je došlo do zlostavljanja djece. U stvari, istakla je da je u vezi sa sumnjama na seksualno zlostavljanje ili napade na djecu, model Nordijskog Barnahus-a proširen iz pilot regije Varsinais-Suomi (jugozapadna Finska) na dva druga područja u Finskoj. Ovaj model podrazumijeva obuku stručnjaka o načinima međusektorske saradnje primjerene djeci, koju je Lanzarote komitet prepoznao kao model dobre prakse za multidisciplinarne i međuagencijske službe za djecu žrtve i svjedoke nasilja, koje djeci omogućavaju pristup pravdi, izbjegavanje ponovne viktimizacije i osiguranje visokih profesionalnih standarda za njihov oporavak.³³

65. Lanzarote komitet konstatuje da su stručnjaci za koje postoji veća vjerovatnoća da će biti obučeni na temu seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja:

- tužioci i sudije: **Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Island, Litvanija, Republika Moldavija, Holandija, Portugal i Turska;**
- policija: **Austrija, Belgija, Hrvatska, Danska, Island, Italija, Litvanija, Republika Moldavija, Holandija, Portugal i Turska;**
- službenici za dječju zaštitu: **Belgija, Hrvatska, Island, Litvanija, Italija, Republika Moldavija, Portugal i Turska;**
- stručnjaci koji rade u oblasti zdravstvenih usluga: **Belgija, Island, Italija, Holandija, Portugal.**

³³ Vidjeti <https://rm.coe.int/lanzarote-1st-implementation-report-en/168072b952>, str. 25.

III.2.2 Vrste specijalne obuke

66. Obuka o sprečavanju/zaštiti/krivičnom gonjenju slučajeva seksualne eksploatacije/zlostavljanja djece obično se zasniva na interdisciplinarnom pristupu koji uključuje sudstvo, zdravstvo, službe dječje zaštite i policiju (**Bosna i Hercegovina, Island, Italija, Litvanija, Republika Moldavija i Portugal**). Obuka se uglavnom vrši u obliku uvodnih kurseva ili seminara sa relevantnim stručnjacima, nakon čega sledi specijalizovana trajna obuka. Neke države potpisnice ističu da je specijalna uvodna obuka obavezna (**Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Holandija i Portugal**). Učestalost specijalizovanih obuka varira od vrlo redovnih (**Island i Republika Moldavija**), redovnih (**Hrvatska, Danska, Litvanija**), godišnjih (**Belgija, Bugarska, Hrvatska, Luksemburg**) do rijetkih (**Bosna i Hercegovina**).

67. Neke država potpisnice naglašavaju da su akcioni planovi kontekst u kom se nudi obuka: **Belgija** (Flamanski akcioni plan o prevenciji i otkrivanju zlostavljanja djece); **Hrvatska** (jačanje kapaciteta u borbi protiv seksualne eksploatacije i zlostavljanja djece i pružanje policijske pomoći ugroženim žrtvama kriminala); **Island** (Akcioni plan u vezi sa primjenom Zakona o zaštiti djece i višedimenzionalni Akcioni plan za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i eksploatacije i pružanje usluga djetetu žrtvi ovih krivičnih djela); **Italija** (Smjernice za obuku na temu zlostavljanja i maltretiranja djece)³⁴; **Litvanija** (Program socijalne zaštite djece).

68. Nekoliko država potpisnica izvještava o povezanosti sa obukom o nasilju u porodici (**Austrija, Bosna i Hercegovina, Italija, Litvanija, Holandija i Portugal**), pitanjima ravnopravnosti polova (**Bosna i Hercegovina, Litvanija i Republika Moldavija**), informacionim i komunikacionim tehnologijama (**Litvanija i Portugal**), roditeljstvom (**Italija**), omladinom, sportom i vjerskim zajednicama (**Belgija**).

69. Što se tiče programa obuke, Komitet primećuje da se policijska obuka uglavnom fokusira na prijavljivanje (**Danska, Litvanija i Republika Moldavija**), tehnike razgovora sa djecom (**Danska, Litvanija, Republika Moldavija i Holandija**), metode ispitivanja (**Danska, istraživanja (Hrvatska i Danska) i procedure postupanja (Hrvatska, Island, Italija and Litvanija)**); dok obuka za tužilaštva obuhvata djeci primjerene procedure (**Island, Republika Moldavija, Turska**).

---

³⁴ Ove smjernice uključuju kodeks ponašanja operatora i jasne i djelotvorne procedure za prijavljivanje i reagovanje na bilo kakvu sumnju o zlostavljanju i maltretiranju mladih korisnika koje vrše odrasli kojima oni vjeruju u samim organizacijama, u granicama nadležnosti u skladu sa njihovim propisima o disciplinskoj odgovornosti. Takođe je predviđeno da se definiše sektorski riječnik / glosar za različite stručnjake / osobe uključene u aktivnosti slušanja i otkrivanja slučajeva, kroz izradu jedinstvenih i zajedničkih smjernica ("Procedura za žrtve"), koje štite dijete i aktivnosti otkrivanja/ocjene, a u skladu sa sadržajem "Smjernica koje identifikuju osnovni nivo zaštite i podrške žrtvama seksualnog zlostavljanja i eksploatacije".

Perspektivna praksa

Seminar o "zaštiti od zlostavljanja u krugu povjerenja" je organizovala Policijska škola **Litvanije**. Glavne teme su, između ostalog, bile: koncepcija, vrste, oblici i uzroci nasilja u porodici, kao i prezentacija najboljih praksi iz inostranstva za pomoć žrtvama nasilja; opis raspoloživih procedura kako bi se osigurala zaštita žrtava nasilja koje su naglašene u presudama sudova; institucije koje pružaju pomoć i podršku žrtvama nasilja; specijalizovani centri za pružanje pomoći.

70. Sledeće države potpisnice naglašavaju specifičnosti obuke za zdravstvene radnike:

– **Austrija**: profesionalno usavršavanje obuhvata naredne obuke o zaštitnim mjerama protiv nasilja: Pravilnik o liječenju i ljekarima, 2015 (AOO 2015) uključuje obavezu da se podigne svijest o specifičnosti onih pacijenata koji su pogođeni trgovinom ljudima i/ili mentalnim i/ili fizičkom nasiljem, a posebno djece, žena ili osoba sa invaliditetom u okviru medicinske obuke. Osim toga, "Senzibilizacija za specifičnosti psihičkog, fizičkog nasilja i nasilja u porodici, a posebno djece, žena i invalida" je naglašena u dijelu "Osnovni etički aspekti" knjige za osnovnu edukaciju ljekara. U okviru obuke za psihoterapeute, stručnjake za psihologiju zdravlja i kliničke psihologe, teme "nasilje nad djecom" i "nasilje u porodici" su prikazani kroz sveobuhvatnije sadržaje kao što su krizne intervencije, traumatizacije, zlostavljanja i ravnopravnost polova. Konačno, postoji niz relevantnih programa obuke i dodatne obuke za ove medicinske profesije, a neki od njih traju i nekoliko godina, koji uključuju ovu temu. Ova tema se takođe eksplicitno uzima u obzir u obučenosti i stručnom usavršavanju onih koji rade u službama za njegu.

– **Hrvatska**: Edukacija se generalno pruža stručnjacima koji rade u oblasti zdravstvenih usluga. Obuka za stručnjake za socijalne usluge je organizovana u vidu 30 seminara koje je održala Policijska akademija i Ministarstvo unutrašnjih poslova.

– **Finska**: Maltretiranje djece uključeno je u osnovnu edukaciju za ljekare i stomatologe. Pedijatri imaju dodatnu obuku na ovu temu.

– **Turska**: "Zlostavljanje djece" je uključeno u nastavni program visokog obrazovanja na medicinskim fakultetima u 3. ili 5. godini, u okviru predmeta pedijatrijske medicine. Postoje i aktivnosti podizanja svesti i obuke koje su namijenjen zdravstvenim radnicima. Na primjer, u pokrajini Hatay održavaju se obuke za podizanje svijesti zdravstvenih radnika, posebno onih koji rade u pedijatrijskim odjeljenjima. Bilo je i seminara u provincijama Van, Izmir, Karabük itd. za zdravstvene i socijalne službe.

71. Neke države potpisnice naglašavaju važnost međunarodne saradnje u omogućavanju obuka: **Austrija** (uz pomoć Interpola i Europol), **Republika Moldavija** (uz pomoć USAID-a); **"Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija"** (uz pomoć UNICEF-a, Ambasada Francuske i Holandije); i **Turska** (uz pomoć UNICEF-a) dok neke države potpisnice ukazuju na saradnju sa nevladinim organizacijama (**Belgija, Republika Moldavija, Crna Gora i Portugal**). Nije spomenuta nikakva saradnja sa akademskim institucijama.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da države potpisnice koje to još uvijek ne rade, treba da pruže specifičnu redovnu obuku o seksualnom zlostavljanju djece u krugu povjerenja za stručnjake koji rade u policiji, tužilaštvu, na dječjoj zaštiti i u zdravstvenim službama. (R14)

III.2.3 Adekvatnost finansijskih sredstava

72. Sa izuzetkom **Danske** i **Islanda**, države potpisnice nisu dostavile informacije o adekvatnosti finansijskih sredstava za finansiranje obuka.

- U **Danskoj**, Vlada obezbjeđuje stalno finansiranje posebnoj jedinici Nacionalnog odbora za socijalne usluge koja se bavi prevencijom zlostavljanja djece koja, između ostalog, nudi i obuku stručnjaka u oblasti socijalnih usluga i drugih stručnjaka koji rade s djecom. Takođe izdvaja stalna sredstva Nacionalnom odbora za socijalne usluge za 'Katalog kurseva' u kome obezbjeđuje besplatne seminare relevantne za stručnjake koji rade sa ugroženom djecom i porodicama, uključujući seminare koji se posebno fokusiraju na rano otkrivanje zlostavljanja npr. u školama ili vrtićima.
- **Island** govori o ad hoc posebnim sredstvima u državnom budžetu (neinstitucionalizovanim) za finansiranje obuka.

73. Umjesto toga, neke države potpisnice govore o raspoloživim fondovima Evropske unije (**Rumunija**), finansiranju u okviru međunarodne saradnje (**Republika Moldavija**), nevladinim sredstvima (**Bugarska**).

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da države potpisnice trebaju, ako to još ne rade, dodijeliti adekvatna finansijska sredstva za obuku pojedinaca, jedinica i službi zaduženih za istrage kako je definisano članom 34, stav 1. Lanzarote konvencije. (R15)

IV. PRIJAVLJIVANJE SUMNJE O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU DJECE³⁵

74. Prijavljivanje je presudno za zaštitu djece žrtava. Bez prijavljivanja, seksualna eksploatacija i zlostavljanje ostaje neotkriveni i djeca mogu trpjeti dalju eksploataciju i zlostavljanje. Samo se prijavljivanjem pokreću mehanizmi za zaštitu djece i mogu se preduzeti aktivnosti za zaštitu djece žrtava.

Lanzarote konvencija, Poglavlje IV – Zaštitne mjere

Član 12. Lanzarote konvencije – Prijavljivanje sumnje o seksualnom zlostavljanju djece

1. Svaka će država potpisnica usvojiti zakonodavne ili druge mjere potrebne kako bi se osiguralo da pravila o tajnosti koja domaće pravo nameće pripadnicima određenih profesija pozvanim da rade s djecom ne predstavljaju prepreku mogućnosti da pripadnici tih profesija prijave odgovornim službama za zaštitu djece bilo koju situaciju kada imaju opravdanih razloga sumnjati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.

2. Svaka će država potpisnica usvojiti zakonodavne ili druge mjere potrebne kako bi podstaknula svaku osobu koja zna ili u dobroj vjeri sumnja u seksualno iskorištavanje ili seksualno zlostavljanje djece da prijavi te činjenice nadležnim službama.

Komentar Konvencije

89. U skladu sa stavom 1, država potpisnica mora obezbijediti da stručnjaci koji su inače obavezani pravilima profesionalne tajne (kao što su, na primer, ljekari i psihijatri) imaju mogućnost da služi za zaštitu djece prijave bilo koju situaciju kada imaju opravdanih razloga sumnjati da je dijete žrtva seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Iako su u mnogim državama članicama sistemi obaveznog prijavljivanja već na snazi i smatraju se ključnim za otkrivanje zlostavljanja i sprečavanje daljeg povređivanja djece, Konvencija ne nameće obavezu tim stručnjacima da prijavljuju seksualnu eksploataciju ili zlostavljanje djeteta. Ovim licima se samo daje mogućnost da to rade bez rizika da prekrše pravilo povjerenja. Važno je napomenuti da je cilj ove odredbe osigurati zaštitu djece, a ne pokretanje krivične istrage. Prema tome, stav 1. predviđa mogućnost prijavljivanja službi za zaštitu djece. Ovo ne isključuje mogućnost da se u nekim državama prijavljivanje izvrši drugim nadležnim službama.

90. Svaka država potpisnica je odgovorna za određivanje kategorija stručnjaka na koje se odnosi ova odredba. Izraz "pripadnicima određenih profesija pozvanim da rade s djecom" namijenjen je obuhvatanju stručnjaka čije funkcije uključuju redovne kontakte s djecom, kao i onih koji mogu povremeno doći u kontakt sa djetetom u svom radu.

91. Prema stavu 2, države potpisnice su dužne da podstaknu svaku osobu koja zna ili u dobroj vjeri sumnja u seksualno iskorištavanje ili seksualno zlostavljanje djece da prijavi te činjenice nadležnim službama.

92. Odgovornost svake države potpisnice je da odredi nadležne organe kojima se takve sumnje mogu prijaviti. Ovi nadležni organi nisu ograničeni na službe za zaštitu djece ili relevantne socijalne usluge. Uslov da sumnja bude "u dobroj namjeri" ima za cilj sprečavanje primjene odredbe na način da dozvoli prijavljivanje čisto imaginarnih ili netačnih činjenica sa zlim namjerama.

³⁵ Zaključci Lanzarote komiteta o primjeni člana 12. Konvencije zasnovani su na analizi odgovora država potpisnica i drugih zainteresovanih strana na pitanje 8. Tematskog upitnika i na pitanje 13. Opšteg upitnika koji je pripremio g. FORNER ROVIRA (koja predstavlja Upravni odbor Vijeća Evrope za ljudska prava - CDDH - u Lanzarote komitetu), koji je bio izvjestilac za ovo poglavlje izvještaja.

IV.1 Prijavljivanje koje vrše stručnjaci u kontaktu sa djecom

75. U većini država potpisnica stručnjaci su obavezani opštim pravilima povjerljivosti.

76. Pored toga što moraju da odgovore na konkretne zahtjeve za informacijama koje dobiju od suda, dozvoljeni su i izuzeci od pravila o opštoj povjerljivosti kada je ono u suprotnosti sa najboljim interesom djeteta (**Austrija**), kada je krivično djelo počinjeno protiv djeteta (**Hrvatska, Luksemburg, Holandija, Turska**), kada zakon dozvoljava stručnjaku da otkrije poverljive informacije (**Belgija, Malta**) ili kada prijavljivanje nije namijenjeno da obezbijedi bilo kakvu korist stručnjaku ili drugima (**San Marino**). U **Portugalu** je, kada je dijete u rizičnoj situaciji, prijavljivanje obavezno za sve subjekte koji imaju nadležnosti u domenu djece i omladine.

77. Neke države potpisnice su sa posebnim zakonima ili protokolima koji se bave porodičnim pitanjima, nasiljem u porodici ili zaštitom djece ili etičkim kodeksima za određene profesije propisale obavezu ili dužnost prijavljivanja za one stručnjake koji su u svom radu u kontaktu sa djecom (**Albanija, Austrija, Hrvatska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Holandija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Portugal, Španija, Turska**). Ukoliko to ne urade, u nekim slučajevima to može biti krivično djelo (**Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Island, Italija, Luksemburg, Malta, Turska**).

78. Države potpisnice obično konkretno navode koji stručnjaci podliježu obavezi prijavljivanja. Neke uopšteno navode da su to stručnjaci koji su u kontaktu ili rade sa djecom i adolescentima (**Hrvatska, Malta, Republika Moldavija, Holandija, Rumunija, Portugal, Španija**) ili u određenim sektorima, poput zdravstva, socijalnih pitanja, obrazovanja (**Austrija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija"**). Druge su uvele specifičniju listu stručnjaka poput ljekara, hirurga, zdravstvenih radnika, farmaceuta, nastavnika i drugih prosvjetnih radnika, pedagoga, omladinskih službi, roditelja, hranitelja, usvojitelja, parohija ili drugih verskih zajednica ili osoba ovlašćenih ili obaveznih da pruže zaštitu i pomoć maloljetnicima (**Bosna i Hercegovina, Finska**). U **Portugalu** je prijavljivanje obavezno za svakog javnog službenika koji postane svjestan krivičnog djela tokom obavljanja svojih dužnosti ili zbog svojih dužnosti, kao i za sve subjekte s nadležnostima u domenu djece i vaspitanja.

Perspektivne prakse

U **Italiji** je projekt ["Pedijatrijska mreža protiv zlostavljanja djece"](#) lansirala i podržala Farmaceutska industrije Menarini, zajedno sa [Telefono Azzurro](#) Onlus, Talijanskom federacijom pedijatara (FIMP), Talijanskim udruženjem za pedijatriju (SIP) i Udruženjem talijanskih pedijatrijskih bolnica (AOPI).

Talijanski projekat je prvi u svijetu ovakvog tipa i predviđa stvaranje anti-inflamatorne mreže od 15.000 pediatara i osnovnih ljekara tzv. "čuvara" na cijeloj teritoriji države uz pomoć predavača, a koji su obučeni da prepoznaju neizrecive znakove zlostavljanja, "čuvari" maloljetnika od ugroženosti i referentne tačke za druge lokalne kolege koje informišu i kojima pružaju kvalifikovane

savjete. Ovaj projekat za stvaranje mreže za borbu protiv kriminala podržava investicijom od milion evra grupa Menarini, a lansiran je u maju 2016. godine u Firenci i sada nastavlja sa lokalnim seminarima u različitim italijanskim regijama.

U **Holandiji** je Vlada donijela "Protokol o zlostavljanju djece" koji sadrži proceduru po principu korak po korak kako bi stručnjacima koji su stalnom kontaktu sa djecom pokazala kako da reaguju na znakove zlostavljanja djece. Praksa je potvrdila da stručnjaci koji imaju protokol izvještavaju o slučajevima tri puta češće od onih koji ga nemaju.

Slično tome, **Srbija** je usvojila Opšti protokol o zaštiti djece od zlostavljanja i zanemarivanja 2005. godine i objavila Priručnik za njegovo provođenje koji je namijenjen stručnjacima koji rade sa djecom. Takođe je donijela posebne protokole za organe policije, obrazovanja, zdravstva i pravosuđa.

79. **Belgija** je precizno navela da se, od usvajanja izmjena i dopuna krivičnog zakona³⁶ u junu 2017. godine, informacije koje prikupe stručnjaci koji pomažu djeci žrtvama u multidisciplinarnim timovima za zaštitu djece (uključujući i centre za povjerljivost)³⁷ mogu davati policiji i sudovima.

80. Komitet je detaljno razmatrao gore navedenu situaciju u Belgiji i pitao da li su žrtve seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja, posebno u porodici, efikasno zaštićene kada se njihov slučaj rješava isključivo u centrima za povjerljivost (tj. bez razmjene informacija sa policijom ili tužilaštvom).

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- poziva države potpisnice, koje to još uvijek ne rade, da osiguraju da pravila o povjerljivosti koja su uvedena unutrašnjim zakonom za određene profesionalce, a koji su pozvani da rade u kontaktu sa djecom, ne predstavljaju prepreku mogućnosti da ti profesionalci izvještavaju službe odgovorne za zaštitu djeteta o svakoj situaciji u kojoj imaju razumne razloge za verovanje da je dijete žrtva seksualne eksploatacije ili seksualnog zlostavljanja. (R16)

- poziva **Belgiju** da dostavi dokaze da efikasno pomaže djeci žrtvama seksualnog zlostavljanja u krugu povjerenja i da se ne nastavlja njihova viktimizacija kada preventivne i zaštitne mjere koje se odnose na njih ostaju samo u kontekstu centara za povjerljivost. (R17)

³⁶ Nova odredba (član 458 ter) je uvedena u Krivični zakon kako bi se omogućila dobro organizovana saradnja u slučajevima koji bi mogli uključiti službu dječje zaštite, policiju i sudstvo.

³⁷ Ovi centri su obavezni da ispituju prijave o zlostavljanju djece na zahtjev bilo koje osobe ili institucije i moraju pružiti odgovarajuću pomoć. Oni mogu uputiti slučajeve javnom tužiocu, ali nisu obavezni da to učine.

IV.1.1 Prijavljivanje koje vrše bilo koja lica

81. Iako je nekoliko država potpisnica uvelo posebne odredbe kojima se podstiče neki oblik prijavljivanja seksualnog zlostavljanja djece (**Albanija, Hrvatska, Island, Portugal**), krivični zakoni ili zakoni o krivičnom postupku država potpisnica utvrđuju između ostalog opštu obavezu svake osobe da prijavljuje, kada zna za njih, krivična djela ili situacije kada se osobe nalaze u opasnosti.

82. Kao što je već pomenuto, neke države potpisnice su provele kampanje za podizanje svijesti o zlostavljanju djece ističući da je sumnju o seksualnom zlostavljanju potrebno prijaviti nadležnim organima (**Danska, Malta, Holandija**) objašnjavajući kako to učiniti. **Island** je objavio brošure o ovome za javnost. U **Republici Moldaviji** je, 2016. godine, policija uz podršku spoljnih donatora uspostavila [internet platformu](#) kako bi obezbijedila zaštitu djece i mladih dok koriste Internet.

Perspektivna praksa

U **Austriji**, brošura "Nema sigurnog mjesta" ((K)ein sicherer Ort. Sexuelle Gewalt an Kinder), koja je dostupna na: www.gewaltinfo.at, pruža informacije o seksualnom nasilju nad djecom i ima za cilj podsticanje prijavljivanja seksualnog zlostavljanja djece u krugu povjerenja nadležnim vlastima.

83. Neke države potpisnice su utvrdile izuzetke za obavezu prijavljivanja. Na primjer, opšte pravilo prijavljivanja se ne primjenjuje na najbliže srodnike počinitelja (**Španija**), supružnika, vanbračnog partnera ili partnera u zajedničkom domaćinstvu, krvne srodnike u prvoj liniji, braću ili sestre, usvojitelje ili usvojenu djecu (**Bosna i Hercegovina, Litvanija**). Opšte pravilo se takođe ne primjenjuje ako bi prijavljivanje nanijelo štetu službenoj aktivnosti u kojoj je neophodno postojanje lično povjerenje (**Austrija**), kao što je odnos između navodnog izvršioca i njegovog advokata, (**Belgija, Hrvatska**), ljekara (**Bosna i Hercegovina**), sveštenika (**Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Španija**).

84. Što se tiče gore-navedenih izuzetaka, Lanzerote komitet ističe da se članom 12, stav 2. Konvencije zahtijeva podsticanje bilo koje osobe (ne spominju se izuzeci) da prijavi seksualnu eksploataciju ili seksualno zlostavljanje djece (ne samo djece ispod zakonom propisane starosne granice za seksualne aktivnosti). Pored toga, treba naglasiti da u skladu sa članom 12, stav 2. Konvencije, država potpisnica preduzima neophodne zakonodavne ili druge mjere kako bi podstakla prijavljivanje takođe kada postoji sumnja o zlostavljanju.

85. Neke države potpisnice su takođe predvidjele mogućnost prijavljivanja sumnje ili pretpostavke da je zlostavljanje djece možda počinjeno (**Albanija, Austrija,³⁸ Bosna i Hercegovina, Danska, Francuska, Grčka –samo prosvjetni radnici, Island, Italija, Crna Gora, Rumunija, Španija**) ili čak niži stepen osnova sumnje (**Hrvatska**).

³⁸ U Austriji svako ima pravo da prijavi sumnju da je zlostavljanje djeteta možda počinjeno odjeljenju za krivične istrage ili javnom tužilaštvu.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da države potpisnice, koje to još nisu uradile, treba da uvedu neophodne zakonodavne ili druge mjere, kao što su kampanje podizanja svijesti, da podstaknu svaku osobu koja u dobroj vjeri zna ili sumnja da je dijete žrtva seksualne eksploatacije ili seksualnog zlostavljanja, slučaj prijavi nadležnim službama. (R18)

IV.1.2 Kome podnijeti prijavu

86. Države potpisnice koji imaju posebne propise o dječjoj zaštiti ili nasilju u porodici, obično pominju konkretni organ u svrhu prijavljivanja. Neke navode jedinice / službe za zaštitu djece, dječje i omladinske službe (**Austrija, Portugal**), organe socijalne zaštite (**Island**), organe u opštinama (**Albanija, Danska, Finska, Francuska, Litvanija**) ili specijalizovane centre za socijalnu zaštitu (**Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Holandija, Rumunija, Srbija**).

87. Policija i / ili javno tužilaštvo su najčešći nadležni organi za prijavljivanje svake vrste krivičnog djela, uključujući seksualnu eksploataciju ili seksualno zlostavljanje (**Austrija, Hrvatska, Finska, Francuska, Grčka, Italija, Republika Moldavija, Portugal, Rumunija, Španija, Turska³⁹**).

88. Mnoge države potpisnice ističu da imaju posebne protokole koji propisuju da se, poslije prijavljivanja, preduzmaju mjere (**Hrvatska, Danska, Island**) i takođe podnosi prijava policiji (**Finska, Francuska, Holandija**) u ograničenom vremenskom roku.

Perspektivna praksa

Holandija je formirala posebno tijelo za savjetovanje i prijavljivanje u situacijama zlostavljanja i zanemarivanja djece i nasilja u porodici, pod nazivom Organizacija „Bezbjedni kod kuće“. Ovo regionalno tijelo, koje je dostupno 24 sata sedam dana u sedmici, obavještava osobu koja podnosi prijavu o mogućim aktivnostima; usvaja hitne mjere, ako je potrebno, za zaštitu djeteta i podnosi prijavu organu za primjenu zakona.

---

³⁹ **Turska** pored toga navodi da je Ministarstvo za porodicu uspostavilo telefonsku liniju (linija 183) za prijavljivanje slučajeve zlostavljanja djece i dobijanje podrške. Izveštaji o ovoj telefonskoj liniji upućeni su policiji. Mogućnost da dođe do seksualnog zlostavljanja može se takođe prijaviti preko ovog broja i mogu se primijeniti određene preventivne mjere. Ova telefonska linija ima aplikaciju za pametni telefon kako bi omogućila svoju upotrebu ljudima sa problemima sa sluhom.

V. DRŽANJE LICA OSUĐENIH ZA DJELA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE DALEKO OD DJECE

V.1 Osigurati da kandidati za profesije čije obavljanje podrazumijeva redovne kontakte s djecom nisu bili osuđeni za djela seksualnog iskorištavanja ili zlostavljanja djece⁴⁰

Lanzarote konvencija, Poglavlje II – Preventivne mjere

Član 5. Lanzarote konvencije – Zapošljavanje, obuka i podizanje svijesti osoba koje rade u kontaktu s djecom

3. Svaka će država potpisnica usvojiti potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu sa svojim domaćim pravom, kako bi osigurala da uslovi za pristup profesijama čije obavljanje podrazumijeva redovne kontakte s djecom osiguraju da kandidati za te profesije nisu prethodno osuđivani za djela seksualnog iskorištavanja ili seksualnog zlostavljanja djece.

Komentar Konvencije

57. Stav 3 propisuje obavezu država potpisnica da osiguraju da kandidati budu provjereni prije obavljanja profesija koji uključuju redovne kontakte s djecom kako bi se osiguralo da nisu osuđeni za djela seksualnog iskorištavanja ili seksualnog zlostavljanja djece. U nekim državama članicama, ova obaveza se može primijeniti i na volonterske aktivnosti. Dodavanje izraza "u skladu sa svojim domaćim pravom" dozvoljava državama da primjenjuju ovu odredbu na način koji je kompatibilan sa domaćim pravilima, posebno odredbama o rehabilitaciji i reintegraciji počinitelja. Štaviše, ovom odredbom se ne namjerava uticati na posebne zakonske odredbe u tim državama koje predviđaju brisanje počinitelja iz kaznene evidencije nakon određenog vremenskog perioda.

89. Provjera lica koja traže posao čije obavljanje podrazumijeva redovne kontakte s djecom je propisana Lanzerote konvencijom kao važna preventivna mjera. Komentar Konvencije takođe naglašava da se "ova obaveza može primijeniti i na volonterske aktivnosti."⁴¹

90. Da bi se postigao ovaj cilj, nekoliko država potpisnica istaklo je da se tokom procesa zapošljavanja provjerava da li se podnosilac prijave nalazi u kaznenoj evidenciji ili mora donijeti uvjerenje o dobrom ponašanju (Albanija, Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Finska, Francuska,⁴² Island, Italija, Luksemburg, Malta, Holandija, Portugal,⁴³ Rumunija, Španija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Turska).

⁴⁰ Nalazi Lanzarote komiteta o primjeni člana 5, stav 3. Lanzarote konvencije zasnovani su na analizi odgovora država potpisnica i drugih zainteresovanih strana na pitanje 3. Tematskog upitnika i pitanje 9. Opšteg upitnika koji je pripremila gđa ILČUK (Ukrajina), koja je bila izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

⁴¹ Komitet primjećuje značajnu razliku između člana 5. Lanzarote konvencije koji se odnosi na "pristup profesijama" i član 10, stav 2. Direktive EU, koji se odnosi na mogućnost "poslodavaca ... kad zapošljavaju osobu za profesionalne ili organizovane volonterske aktivnosti (...)" koje se mogu tumačiti samo kao aktivnosti koje se obavljaju u vezi zapošljavanja, čime se isključuju aktivnosti samozapošljavanja. U svakom slučaju, podvlači da se član 5. Lanzarote konvencije odnosi i na aktivnosti samozapošljavanja.

⁴² **Francuska** dodatno zahtijeva, u kontekstu javnog sektora, pregled provjere svaki put kada se kaznena evidencija ažurira.

⁴³ **Portugal** dodatno zahtijeva godišnji pregled provjere nakon angažovanja.

91. Može se razlikovati niz različitih slučajeva:

- Izvod iz kaznene evidencije ili slična uvjerenja koja podnose kandidati za posao (**Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Finska, Island, Luksemburg, Malta, Portugal, Španija**);
- u nekim slučajevima izvod iz kaznene evidencije će kandidat dobiti samo ako pokaže dokument poslodavca kojim potvrđuje potrebu za takvim izvodom iz kaznene evidencije (**Austrija**);
- direktan pristup omogućen poslodavcima, ali samo za vrlo specifične aktivnosti kao što su čuvanje, starateljstvo, odgoj djece i nastava (**Hrvatska, Francuska, Grčka, Litvanija i Španija**).

92. **Hrvatska, Francuska, Malta, Portugal i “Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija”** dodatno skreću pažnju na činjenicu da su uspostavili registre seksualnih prestupnika koji se moraju konsultovati tokom procesa zapošljavanja u određenim okolnostima i pod uslovima koji se razlikuju od jedne do druge države potpisnice.

93. Komitet konstatuje⁴⁴ da je obavezno provjeravanje potrebno za:

- sve profesije, poslove, funkcije ili aktivnosti, javne ili privatne, čak i ako su neplaćene, čije obavljanje podrazumijeva redovan kontakt sa djecom: **Italija, Malta, Portugal**;
- sve profesije u obrazovanju, čuvanju djece: **Hrvatska** (uključujući sport), **Danska** (uključujući privremeno osoblje), **Finska** (uključujući i privatni sektor), **Francuska, Island, Luksemburg, Holandija**;
- obrazovanje, psiho-medicinsko-socijalnu orijentaciju, pomoć mladima, dječiju zaštitu, hraniteljstvo, pomoć porodicama: **Belgija**;
- federalnu službu, državnu službu i institucije koje pružaju usluge zbrinjavanja djece, uključujući i nastavu: **Austrija**;
- usluge socijalne zaštite za djecu: **Bugarska**;
- profesionalce koji rade u obrazovanju: **Bosna i Hercegovina, Litvanija, Republika Moldavija, “Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija**;
- državne službenike: **San Marino**.

94. U **Crnoj Gori** je provjeravanje u principu zasnovano na zdravstvenoj sposobnosti za obavljanje određene profesije. Zapošljavanje u javnoj upravi, međutim, takođe zahtijeva nekažnjavanje za krivična djela koja bi učinili osobu nepodobnom za rad u javnoj upravi. Međutim, kažnjavanje za seksualne delikte protiv djece nije posebno navedeno. Kao što je napomenuto gore, Lanzarote konvencija propisuje obavezu države potpisnice da obezbijedi provjeru kandidata prije početka obavljanja profesija koje uključuju redovne kontakte s djecom kako bi se osiguralo da nisu osuđivani za djela seksualnog iskorištavanja ili seksualnog zlostavljanja djece. Zbog toga se smatra da države potpisnice koje nisu preduzele mjere u tom smislu ne poštuju Konvenciju.

---

⁴⁴ Pored odgovora država potpisnica na njegov upitnik, za ovaj dio izvještaja Komitet se oslanjao na informacije objavljene u izvještaju Komisije Evropskom parlamentu i Vijeću o ocjeni usklađenosti sa Direktivom 2011/93 / EU, kao i rezultate ankete koju su Missing Children Europe, ECPAT i eNACSO proveli o prenošenju ove Direktive u domaće zakonodavstvo.

Perspektivna praksa

U **Holandiji** je potrebno uvjerenje o dobrom ponašanju ("VOG") za skoro sve (plaćene) poslove u kojima radite sa djecom, na primjer, trebaju ga nastavnici, oni koji rade sa omladinom i oni koji rade u vrtićima, kao i volonteri koji rade u produženom boravku u školi " ("overblijfmedewerkers). Mogu, lično i digitalno, podnijeti zahtjev za uvjerenje o dobrom ponašanju Odeljenju za pitanja stanovništva ("Burgerzaken/Publiekszaken") opštine u kojoj su registrovani u bazi podataka o opštinskim ličnim podacima (GBA). Zahtjev se šalje Justisu koja izdaje uvjerenja u ime ministra pravde. Ako proizilazi iz pretrage da se podnosilac prijave ne nalazi u kaznenoj evidenciji, uvjerenje će biti izdato. Ako se nalazi, vlasti odlučuju da li su predmetna krivična djela relevantna za posao. Profili i ocjene za provjeru su utvrđeni u pravilima politike rada. Postoji poseban profil za ljude koji rade sa djecom. Provjera osoba aktivnih u čuvanju djece i dječjim igralištima je kontinuirana (ne samo u vreme prijema na posao). U Holandiji dobrovoljci mogu besplatno dobiti uvjerenje o dobrom ponašanju (normalno košta oko 40 eura) ako organizacija radi sa djecom ili osobama sa poteškoćama u učenju. Obje grupe su podložne seksualnom zlostavljanju. Informacije o kažnjavanju nikada neće biti dostavljene poslodavcu. Time se obezbjeđuje privatnost kandidata. Zbog ovog sistema osobe koje se nalaze u kaznenoj evidenciji i dalje mogu naći posao koji odgovara njihovoj prošlosti.

95. Sledeće države potpisnice posebno ističu da se provjeravanje odnosi i na volontere, čak i ako to nije obavezno: **Austrija, Belgija, Danska, Finska,⁴⁵ Francuska, Island, Luksemburg, Republika Moldavija, Holandija, Portugal i Rumunija.** U **Hrvatskoj, Malti i Španiji** je provjeravanje volontera obavezno. U **Grčkoj** neke organizacije civilnog društva koje rade sa vrlo mladom ili veoma ugroženom djecom takođe vrše provjeravanje prije angažovanja dobrovoljaca.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

– traži⁴⁶ od država potpisnica koje ograničavaju obavezno provjeravanje samo na određene profesionalce da to provjeravanje prošire na zapošljavanje svih profesionalaca (javnih ili privatnih) u redovnom kontaktu sa djecom; (R19)

– poziva države potpisnice da podstaknu kontinuirano provjeravanje svih profesionalaca u redovnom kontaktu sa djecom (ne samo tokom procesa zapošljavanja); (R20)

– poziva države potpisnice da podstaknu kontinuirano provjeravanje svih volonterskih aktivnosti koje uključuju redovni kontakt sa djecom (ne samo tokom zapošljavanja). (R21)

⁴⁵ Svaki subjekt koji angažuje volontere može zatražiti izvod iz kaznene evidencije direktno od Centra za pravne registre, a ne lično od volontera.

⁴⁶ Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Grčka, Island, Litvanija, Republika Moldavija, Crna Gora, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina.

V.2 Zabrana obavljanja profesionalne ili dobrovoljne aktivnosti koja uključuje kontakt s djecom⁴⁷

Lanzarote konvencija, Poglavlje VI – Materijalno krivično pravo

Član 27, stav 3. Lanzarote konvencije – Sankcije i mjere

Svaka država potpisnica će usvojiti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi:

(...)

b. (...) zabranila počinitelju privremeno ili stalno obavljanje profesionalne ili dobrovoljne aktivnosti koja uključuje kontakt s djecom, a tokom koje je počinjeno krivično djelo.

Komentar Konvencije

187. Stav 3 b člana 27. (...) omogućava da počinitelju bude privremeno ili stalno zabranjeno obavljanje aktivnosti, bilo profesionalne ili dobrovoljne, koja uključuje kontakt s djecom, a tokom koje je počinjeno krivično djelo.

96. U Lanzarote konvenciji se od država potpisnica traži da zabrane osobama, nakon što su osuđene za krivična djela protiv djece, da privremeno ili stalno obavljaju profesionalne ili dobrovoljne aktivnosti koje uključuju kontakt s djecom, a tokom kojih je počinjeno krivično djelo. Izgleda da ovo propisuju skoro sve države potpisnice. Međutim, nejasno je da li je zabrana vršenja aktivnosti rezultat procesa provjeravanja ili je to rezultat odluke o diskvalifikaciji.⁴⁸

97. Većina država potpisnica propisuje da se licima izričito osuđenim za seksualna djela protiv djece uskraćuje pristup profesiji u čijem kontekstu je djelo izvršeno (**Austrija, Hrvatska, Francuska, Grčka, Italija, Luksemburg, Ukrajina**) ili bilo kojoj profesiji koja uključuje redovni kontakt sa djecom (**Albanija, Belgija, Island, Luksemburg, Malta, Holandija, Portugal, Srbija, Španija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Turska i Ukrajina**). U nekim slučajevima u **Belgiji** je sud taj koji može narediti saopštavanje njegove odluke o krivičnoj sankciji relevantnom poslodavcu, pravnom licu ili organu.

98. Pored toga, nekoliko država potpisnica (**Austrija, Belgija, Francuska, Island**) ističu da se diskvalifikacija odnosi i na vršenje dobrovoljnih aktivnosti koje uključuju kontakt sa djecom. Trajanje zabrane se kreće između jedne i dvadeset godina. Zabrana zajedničkog života je takođe predviđena u slučajevima teških krivičnih djela.

⁴⁷ Nalazi Komiteta Lanzarote o primjeni člana 27, stav 3 (b) Konvencije zasnovani su na analizi odgovora država potpisnica i drugih zainteresovanih strana na pitanje 9.b Tematskog upitnika koji je pripremio g. AZZOPARDI (Malta), koji je radio kao izvjestilac za ovaj konkretni dio izvještaja.

⁴⁸ Za opis različitih situacija, pogledajte str. 28-29 gore-pomenute ankete koju su Missing Children Europe, ECPAT i eNACSO proveli o prenošenju ove Direktive u domaće zakonodavstvo, u kojoj se ističe da: - postoji razlika između zemalja u kojima je izuzeće rezultat odvojenog naloga suda koji je osudio dotičnu osobu (sudska diskvalifikacija) i zemalja u kojima je diskvalifikacija, koja je vezana za osuđujuću presudu, utvrđena i nadgleda se putem regulatornog sistema (regulatorna diskvalifikacija) (pogledajte anketu); - u određenom broju zemalja (npr. u Finskoj i Švedskoj) naglasak je na provjeri kaznene evidencije zaposlenog ili kandidata za posao koju vrši poslodavac, a ne na sistemu diskvalifikacije.

99. Zabrana profesionalne i dobrovoljne prakse u nekim državama potpisnicama (**Bugarska, Danska, Litvanija, Republika Moldavija i Rumunija**) je opšta: zakonodavstvo se ne odnosi na seksualno zlostavljanje djece, već obuhvata kriminalno ponašanje uopšte (tj. propisano je da je svakoj osobi osuđenoj za krivično djelo zabranjeno vršiti profesionalne radnje nespojive s prirodom izvršenog krivičnog djela).

100. **Malta** ukazuje na postojanje posebnog "Registar za zaštitu maloljetnika" u kojem se prijavljuju počinioci krivičnih djela protiv djece. Svaki subjekt ili organizacija koja namjerava da zapošljava ili već zapošljava osobe koje dolaze ili su u kontaktu sa djecom je obavezan da provjerava ove osobe kod suda. Kao što je već pomenuto, takođe **Hrvatska i Francuska, Portugal i "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija"** imaju posebne registre seksualnih prestupnika.

101. Pored toga, za one koji su kažnjeni za seksualna krivična djela, Portugal je propisao zabranu vršenja roditeljskih dužnosti i zabranu usvajanja, starateljstva, hraniteljstva ("acolhimento familiar"), da pomagač ili povjerenik u periodu između 5 i 20 godine. Zabrana vršenja roditeljskih dužnosti se proširuje na potomke počinioca, njegovog supružnika ili osobu sa kojom počinioc održava odnos sličan odnosu supružničkom.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- traži⁴⁹ od država članica koje to nisu uradile, da zabrane počinitelju privremeno ili stalno obavljanje profesionalne ili dobrovoljne aktivnosti koja uključuje kontakt s djecom, a tokom kojih je počinio krivično djelo; (R22)

- poziva države potpisnice da osobama osuđenim za seksualne delikte protiv djece zabrane pristup profesionalnim ili dobrovoljnim aktivnostima koje uključuju redovni kontakt sa djecom. (R23)

⁴⁹ Bosna i Hercegovina, Bugarska, Litvanija, Republika Moldavija, Crna Gora, San Marino.

VI. INTERVENTNI PROGRAMI ILI MJERE ZA SEKSUALNE PRESTUPNIKE⁵⁰

102. Da bi imao sveobuhvatniji pregled aranžmana u svakoj od država potpisnica u vezi sa interventnim programima ili mjerama, Komitet je ocijenio situaciju bez obzira na fazu u kojoj se ti programi ili mjere nalaze / uvode, tj. da li je prije presude, kao alternativa za zatvorsku kaznu, u toku zatvora ili nakon zatvora. U ovom poglavlju ispituje se primjena članova 7, 15, 16 i 17 Lanzarote konvencije u državama potpisnicama.⁵¹

VI.1 Pomoć osobama koje se plaše da bi mogle izvršiti seksualna djela protiv djece

Član 7. Lanzarote konvencije – Preventivni programi ili mjere intervencije

Svaka će država potpisnica osigurati da osobe koje strahuju da bi mogle počiniti bilo koje od krivičnih djela utvrđenih u skladu s ovom Konvencijom mogu ostvariti pristup, gdje je to prikladno, efikasnim programima intervencije ili mjerama osmišljenim za ocjenu i suzbijanje rizika počinjenja tih krivičnih djela.

Komentar Konvencije

64. Pregovarači su željeli da obezbijede mogućnost da osobe koje se plaše da bi mogle stvarno krenuti i ponašati se na način koji predstavlja krivično djelo seksualne prirode protiv djece, kao i osobe koje su počinile takva djela, ali nisu prijavljene vlastima, koriste, ako to žele, interventne programe ili mjere. Ova odredba, koja se odnosi na osobe koje nisu pod istragom, protiv njih se ne vodi postupak ili ne izdržavaju kaznu i koja ima preventivnu svrhu, se najbolje uklapa u poglavlje o preventivnim mjerama. Kao i u slučaju interventnih programa i mjera predviđenih u Poglavlju V, pregovarači nisu željeli da nametnu određene modele državama potpisnicama, koje moraju jednostavno "osigurati" da ovi programi ili mjere budu dostupni osobama navedenim u članu 16, ukoliko žele da ih iskoriste, i da u svakom konkretnom slučaju ocijene da li osoba koja se prijavljuje za njih može imati koristi od njih.

103. Član 7. Lanzarote konvencije se bavi situacijom pojedinaca koji se plaše da bi mogli izvršiti neko od krivičnih djela utvrđenih Lanzarote konvencijom. U Komentaru Konvencije dodaje se da se to odnosi i na osobe koje su počinile takva krivična djela, ali nisu prijavljene vlastima, tj. koje nisu bile predmet istrage, krivičnog gonjenja ili izdržavanja kazne (kako je to propisano članom 16 Konvencije o kome se govore dalje u ovom izvještaju).

104. Većina država potpisnica navode da ne postoje konkretne mjere, programi ili usluge za osobe koje se plaše da mogu izvršiti krivična djela iz Konvencije. Neke države potpisnice naglašavaju da su osobe koje se plaše da bi mogle da seksualno zlostavljaju

⁵⁰ Ovaj dio izvještaja je zasnovan na zapažanjima koje je pripremila gđa DE CRAIM (Belgija), koja je bila izvestilac o stanju u državama potpisnicama koje se odnosi na primjenu članova 7, 15, 16. i 17. Konvencije (preventivni i zaštitni interventni programi ili mjere).

⁵¹ Pitanje 7. tematskog upitnika koji se odnosi isključivo na primjenu člana 7. (tj. preventivni interventni programi ili mjere za osobe koje se plaše da mogu izvršiti jedno od krivičnih djela utvrđenih Konvencijom). Tokom ocjene ovih odgovora, Komitet je odlučio da ispita interventne programe ili mjere za osobe koje su krivično gonjene ili osuđene za bilo koja krivična djela utvrđena Konvencijom (vidi tačke 20-21. izvještaja sa 14. sjednice Komiteta).

dijete mogu da se obrate službama za mentalno zdravlje (**Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Malta, Crna Gora, Rumunija, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" i Turska**).

105. Komitet dodatno napominje sledeće specifične podatke:

- U **Austriji**, Federalno ministarstvo ekonomije, porodice i omladine obezbjeđuje sredstva za "Centre za savjetovanje muškaraca" koji daju savjete i terapiju svakom čovjeku koji se plaši da može izvršiti neko od djela pomenutih u Konvenciji. Pored toga, poseban program LIMES sadrži: provjeru, individualnu terapiju, grupni ambijent i sistemski tretman. Ovaj program je dostupan ne samo svima koji se plaše da bi mogli izvršiti seksualna djela protiv djece, već i za one osobe koje su počinile takva djela, ali nisu prijavljene vlastima.
- U **Belgiji (flamanski dio)**, "Prekini sada!"⁵² je linija / internet stranica za pomoć koja je osnovana u maju 2017. godine za svakoga ko ima pedofilska osjećanja ili je zabrinut zbog svojih seksualnih osjećanja ili ponašanja prema djeci ispod zakonom propisane starosne granice kada mogu pristati na seksualne aktivnosti. "Prekini sada!" je takođe linija za svakoga ko je zabrinut za osjećanja ili ponašanje bliskih osoba. U prva 4 mjeseca na ovaj telefon je primljeno 127 poziva.
- U **Hrvatskoj**, nakon diskusije o ovom pitanju u okviru Lanzarote komiteta, pokrenuta je inicijativa u decembru 2017. godine za izradu i uvođenje programa intervencije kroz stručna udruženja kao što su Hrvatsko psihijatrijsko društvo, Hrvatski liječnički zbor itd. Ministarstvo zdravlja se obratilo Hrvatskom psihijatrijskom društvu i Hrvatskom psihološkom društvu da izrade stručni prijedlog za interventne programe za lica koja se plaše da mogu počiniti krivično djelo seksualnog zlostavljanja djece, sve u svrhu njihovog sprečavanja. Komitet će bez odlaganja biti obaviješten o napretku inicijative.
- U **Danskoj**, od 1986. godine, postoji seksološka klinika koja nudi liječenje i savjete ljudima sa neadekvatnim seksualnim ponašanjem. Klinika se može kontaktirati anonimno (vruća linija "Razbijte krug"). Djeca, kao i osobe koje su izvršile krivično djelo, mogu takođe koristiti telefonsku liniju. Klinika predlaže pojedinačne ili grupne seanse i za one koji se plaše da bi mogli izvršiti krivično djelo i za one koji su počinili krivično djelo. Savjetovalište Janus i centri za mentalno zdravlje u glavnom gradu imaju za cilj sprečavanje seksualnog zlostavljanja podstičući djecu i mlade ljude koji se plaše da bi mogli izvršiti takva djela da zatraže stručnu pomoć. U saradnji sa "Save the Children", takođe je pokrenuta internet stranica www.brydcirklen.dk, koja podstiče odrasle da traže savjetovanje.
- U **Finskoj**, Fondacija Sexpo, koja je osnovana 1969. godine, nudi program prevencije za ljude koji se plaše da bi mogli počiniti seksualne delikte. Fondacija, između ostalog, pruža besplatno anonimno telefonsko savjetovanje putem seksualnog savjetnika ili terapeuta u određenim vremenskim intervalima koji su dostupni na internet stranici Fondacije. Takođe je dostupno i internet savjetovanje. Fondacija Sexpo nudi terapiju i osobama koje su ranije počinile seksualne delikte protiv djece.
- U **Italiji**, pilot projekat pod nazivom "Dajte glas i zaštitu maloljetnim žrtvama

krivičnih djela: od obuke do integracije intervencija" omogućava multiplikaciju dobre prakse na nacionalnoj teritoriji koja podrazumijeva uspostavljanje multidisciplinarnog pristupa upravljanju fenomenom liječenja i pomoći seksualnim prestupnicima na teritorijalnoj osnovi.

- U **Holandiji postoji**, pored opštih službi za mentalno zdravlje, telefonska linija za pomoć "Prekini sada" koja omogućava ljudima (uključujući i djecu) da besplatno dobiju podršku, čak i anonimno. Realizuje se u saradnji sa De Waag ambulantnim terapijskim centrom.
- U **Turskoj**, savjetovanje i usmjeravanje obezbjeđuje pozivni centar Alo 183, linija za podršku Ministarstva za porodicu i socijalnu politiku za odrasle i djecu koja se plaše da mogu izvršiti krivična djela, kao i za one koji su počinili takva djela. Centri za socijalni rad takođe postoje.

Perspektivne prakse

["Projekt za prevenciju Dunkelfeld"](#) koji je pokrenuo Institut za seksologiju i seksualnu medicinu na Univerzitetnoj klinici Charité u Berlinu, nudi terapijsku pomoć onima koji osjećaju seksualnu privlačnost za djecu u cilju sprečavanja vršenja krivičnih djela. Pacijenti uče kako da kontrolišu svoje nagone. Terapija podrazumijeva tretman od dva do tri sata nedeljno tokom perioda od jedne godine. Radne sesije, koje se uglavnom odvijaju u grupama od pet do osam pacijenata, fokusiraju se na specifične teme: seksualne fantazije, seksualna samokontrola, kognitivna distorzija i empatija za žrtvu. Grupa se podstiče da razvija strategije za rješavanje rizičnih situacija. Projekat se zasniva na apsolutnom povjerenju terapeuta i pristupu koji skida teret krivice.

[PedoHelp](#) projekt, koji vodi [Association une Vie](#), je međunarodni projekat za informisanje i prevenciju čiji je cilj podizanje svijesti među mnogim akterima (potencijalni prestupnici, zdravstveni radnici, roditelji, djeca, stručnjaci u kontaktu sa djecom) kako bi se smanjio broj slučajeva seksualnog zlopotreba počinjenih nad djecom. Projekat se zasniva na pretpostavci da što će se više ljudi informisati, to će biti manje žrtava. Projekat nudi internet stranicu na mnogim jezicima na kojima se mogu postavljati bilo koja pitanja o pedofiliji ili dječjoj seksualnosti i na koja će se odgovoriti bez donošenja sudova ili tabua. Terapijska pomoć može biti ponuđena onima kojima je potrebna.

106. Nekoliko država potpisnica (**Austrija, Belgija, Hrvatska, Danska, Finska, Island i Španija**) imaju programe usmjerene na djecu koja bi mogla izvršiti seksualna djela. Komitet konstatuje sledeće specifičnosti na koje mu je skrenuta pažnja:

- U **Austriji**, gore-pomenute agencije za savjetovanje muškaraca se takođe fokusiraju na rodno osetljiv rad sa dječacima u saradnji sa NVO "White Ribbon". Djevojčice (kao i žene), koje strahuju da mogu počiniti seksualno krivično djelo, mogu zatražiti pomoć u opštim službama za mentalno zdravlje.
- U **Belgiji**, služba Kaléidos radi od 2001. godine na pitanju kako se baviti specifičnom situacijom kada dođe do seksualnog zlostavljanja u porodici. Pored ovog rada koji se tiče djece i njihovih porodica, ova služba radi sa tinejdžerima seksualnim prestupnicima. Cilj je da se identifikuju motivi tinejdžera kako bi se moglo odlučiti koju vrstu specijalizovane pomoći trebaju kako ne bi ponovili krivično djelo, te da ne bi kao odrasli nastavili istim putem.

– **Finska** NVO Kalliolan Nuoret ry vodi kuću za dječake i mladiće (10 - 28) koja im pruža seksualno vaspitanje. Telefonska linija Fondacije Sexpo, kao i posebna služba za savjetovanje na gore-navedenoj mreži je dostupna svakom djetetu.

Preporuke u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet:

- traži⁵³ od država potpisnica, koje to još nisu uradile, da uvedu efikasne interventne programe i mjera za osobe, uključujući djecu, koje se plaše da bi mogle izvršiti seksualna krivična djela, kako bi suzbile rizik od počinjenja tih krivičnih djela. (R24)

- poziva države potpisnice da posvete posebnu pažnju djeci koja se plaše da bi mogla izvršiti seksualna krivična djela. (R25)

VI.2 Pomaganje prestupnicima da spriječe ponavljanja djela seksualne prirode protiv djece

107. Članovi 15, 16 i 17 Lanzarote konvencije se odnose na osobe koje su krivično gonjene ili osuđene za bilo koja krivična djela utvrđena Konvencijom kao i na djecu koja su izvršila seksualne delikte. Interventni programi i mjere koje bi im trebale biti ponuđene trebaju biti dostupne u bilo kom trenutku tokom postupka, u zatvoru i van njega, u skladu s uslovima utvrđenim u domaćem pravu. Konvencija prepušta državama potpisnicama da odrede detalje programa ili mjera koje treba da budu uspostavljene kako bi se spriječili i minimizirali rizici ponavljanja krivičnih djela seksualne prirode nad djecom. Jedina indikacija je da treba obratiti pažnju na opasnost i moguće rizike ponavljanja krivičnih djela prilikom kreiranja interventnih programa ili mjera i da treba napraviti aranžmane za ocjenu njihove djelotvornosti.

Lanzarote konvencija, Poglavlje V – Programi ili mjere intervencije

Član 15. – Opšta načela

1. Svaka će država potpisnica osigurati ili promovisati, u skladu sa svojim domaćim pravom, efikasne programe ili mjere intervencije za osobe navedene u članu 16, stavovi 1. i 2, s ciljem sprečavanja i maksimalnog smanjenja rizika ponavljanja krivičnih djela seksualne prirode protiv djece. Takvi programi ili mjere trebaju biti dostupni u bilo kom trenutku tokom postupka, u zatvoru i van njega, u skladu s uslovima utvrđenim domaćim pravom.

⁵³ Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Grčka, Island, Italija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Portugal, Rumunija, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina.

2. Svaka će država potpisnica osigurati ili promovirati, u skladu sa svojim domaćim pravom, razvoj partnerstava ili drugih oblika saradnje među nadležnim tijelima, posebno službama za zdravstvenu zaštitu i socijalnim službama, te pravosudnim i drugim organima odgovornim za praćenje osoba navedenih u članu 16, stavovi 1. i 2.

3. Svaka država potpisnica će osigurati, u skladu sa svojim domaćim pravom, ocjenu opasnosti i mogućih rizika ponavljanja krivičnih djela utvrđenih u skladu s ovom Konvencijom, od strane osoba navedenih u članu 16, stavovi 1. i 2, s ciljem utvrđivanja odgovarajućih programa ili mjera.

4. Svaka će država potpisnica, u skladu sa svojim domaćim pravom, osigurati ocjenu efikasnosti provedenih programa i mjera.

Komentar Konvencije

101. Odredbe ovog poglavlja su važna karakteristika dodatne vrijednosti u Konvenciji. Kako bi spriječili seksualnu eksploataciju i zlostavljanje djece, pregovarači su smatrali da je neophodno imati odredbe koje imaju za cilj sprečavanje ponavljanja krivičnih djela protiv djece pomoću interventnih programa ili mjera usmjerenih na seksualne prestupnike. Oni su se složili oko potrebe za širokim, fleksibilnim pristupom koji se fokusira na medicinske i psihosocijalne aspekte programa ili mjera intervencije koje se nude seksualnim prestupnicima, kao i na neobavezni karakter intervencija ili ponuđenih mjera. Što se tiče neobaveznog karaktera ove zaštite, to znači da ovi programi nisu nužno dio krivičnog sistema sankcija i mjera, već umjesto toga mogu biti dio sistema zdravstvene zaštite i socijalne zaštite. Šema postavljena u skladu sa Poglavljem V se ne smije miješati u nacionalne šeme ustanovljene da se bave liječenjem osoba koje pate od mentalnih poremećaja.

102. Psihološka intervencija se odnosi na nekoliko terapijskih metoda, na primjer, na kognitivno ponašanje ili terapiju primjenom psihodinamičnog pristupa. Medicinska intervencija se uglavnom odnosi na anti-hormonsku terapiju (medicinska kastracija). Konačno, socijalna intervencija se odnosi na mjere koje su uspostavljene da regulišu i stabilizuju socijalno ponašanje počinitelja (na primjer, zabrana odlaska na određena mjesta ili susretanje određenih osoba), kao i strukture koje olakšavaju reintegraciju (kao što je pomoć u upravnim pitanjima, traženje posla).

103. U pogledu širokog spektra mjera koje bi se mogle provesti i iskustva država u ovoj oblasti, pregovarači su nastojali osigurati da ova odredba bude vrlo fleksibilna, pogotovo čestim upućivanjem na domaći zakon države potpisnice. Odredbe u Poglavlju V stoga samo postavljaju neke fundamentalne principe, bez upućivanja u detalje mjera ili programa koji se trebaju uvesti. S druge strane, na državama potpisnicama je da na manje ili više redovnoj osnovi ocjenjuju djelotvornost i rezultate primjenjenih programa i mjera i njihovu naučnu relevantnost.

104. Fundamentalna načela koja su postavljena u tri člana Poglavlja V su kako slijedi:

- osobe koje prolaze kroz interventne programe ili mjere moraju prethodno dati svoju saglasnost: njima se ne može narediti učestće ni u kakvom interventnom programu ili mjeri;
- interventni programi ili mjere bi trebali biti dostupni što je prije moguće, kako bi se povećale šanse za uspjeh;
- trebali bi postojati aranžmani za procjenu opasnosti koju predstavljaju pojedinci i rizika od njihovog ponavljanja krivičnog djela;
- trebaju se napraviti aranžmani za ocjenu programa i mjera intervencije;
- posebnu pažnju treba posvetiti osobama koje su i same djeca;
- rad raznih nadležnih službi, posebno zdravstvenih i socijalnih službi, zatvorskih vlasti i, uz dužno poštivanje njihove nezavisnosti, sudskih vlasti mora biti koordinisan.

VI.2.1 Procjena opasnosti i eventualnog rizika od ponavljanja krivičnog djela protiv djece, ocjena programa i mjera intervencije

108. Što se tiče primjene člana 15 Konvencije koji zahtijeva procjenu opasnosti i mogućih rizika od ponavljanja krivičnih djela utvrđenih u skladu s ovom Konvencijom, Komitet konstatuje da **Austrija, Hrvatska, Danska, Italija, Litvanija, Portugal, Rumunija i Španija** navode da vrše takve procjene.

- U **Austriji**, tokom faze pretpretresnog postupka i kada se odlučuju o alternativama zatvoru, sud može zatražiti od stručnjaka da odredi odgovarajući program ili mjere u svakom pojedinačnom slučaju. U zatvoru, zajedno sa uobičajenim instrumentima za seksualne prestupnike, kao što je npr "Static-99",⁵⁴ ili "Vodič za procjenu rizika za seksualne prestupnike", primjenjuju se još jedan instrument, koji se zove "Skala rizika od nasilja: Verzija za seksualne prestupnike (VRS: SO)", za procjenu rizika i upravljanje rizicima. Prije odlučivanja o uslovnom oslobađanju počinioca, sud mora zatražiti mišljenje Centra za ispitivanje i ocjenu nasilja i seksualnih prestupnika ("Begutachtungsstelle für Gewalt-und Sexualstraftäter - BEST").
- U **Hrvatskoj**, ocjene se vrše u zatvorima i u slučaju alternativa zatvoru. Službe za uslovni otpust koriste mjerenje kriminogenog rizika, kao i alate za ocjenu potreba. Međutim, **Hrvatska** ukazuje da instrumenti za ocjenu nisu dovoljno osjetljivi za ovu specifičnu kategoriju počinitelja. Za vrijeme služenja zatvora stručnjaci iz različitih oblasti ocjenjuju ličnost prestupnika (psihološka, pedagoška, socijalna, kriminološka i medicinska analiza) kako bi predložili pojedinačne programe za izvršenje kazne zatvora.
- **Danska** ukazuje na sledeće alate za ocjenu: Nivo rizika tokom služenja kazne, potrebe, reagovanje (LS-RNR),⁵⁵ Listu za psihopatiju (PCL), Static 99,⁵⁶ HCR-20⁵⁷ i Pouzdanost i vjerodostojnost procjene rizika od seksualnog nasilja-20 (SVR-20)⁵⁸ koriste se u toku postupka, osim u pretpretresnoj fazi.
- U **Italiji** se evaluacija efikasnosti programa za seksualne prestupnike obavlja u zatvoru Vercelli kroz naučno sredstvo pod nazivom SOTIPS (Intervencije u tretmanu

---

⁵⁴ „Static-99" je skala za ocjenu koja je zasnovana samo na statičkim (nepromenljivim) faktorima koji su u korelaciji sa ponovljenim izricanjem osuđujuće presude za seksualne delikte odraslim muškarcima

⁵⁵ Ovim metodom se ocjenjuju potrebe za rehabilitacijom počinitelja i njihov rizik od recidivizma.

⁵⁶ Vidi gore.

⁵⁷ Ovaj vodič omogućava procjenu rizika od nasilja u psihijatrijskom i vaspitnom kontekstu za interne i eksterne klijente pod medicinskim ili pravosudnim nadzorom. To je vodič za procjenu rizika, a ne psihološki test. Vodič predstavlja skalu koja se sastoji od 20 faktora rizika podijeljenih na hronološke (prošle), kliničke (sadašnje) i faktore upravljanja rizikom (buduće) i objašnjava kako ih procijeniti u odnosu na ispitanika.

⁵⁸ SVR-20 je vodič i skala procjene. To je kontrolna lista sa 20 faktora rizika za seksualno nasilje i uključuje određivanje prisustva / odsustva svakog faktora i da li je došlo do bilo kakve nedavne promjene u njihovom prisustvu ili odsustvu, kao i stepen promjena (povećanja ili smanjenja), prema potrebi. Ovi faktori su: seksualna devijacija, žrtva nasilja u detinjstvu, psihopatija, teška duševna bolest, problemi zbog zloupotrebe supstanci, samoubilačke / ubilačke ideje, problemi u odnosima, problemi sa zapošljavanjem, neseksualni nasilni delikti u prošlosti, nenasilni delikti u prošlosti, neuspjeli nadzor u prošlosti, učestali seksualni delikti, višestruki seksualni delikti, fizičke povrede žrtve u seksualnim deliktima, upotreba oružja ili prijetnje smrću kod seksualnih delikta, eskalacija u učestalosti ili ozbiljnosti seksualnih delikta, ekstremno minimiziranje ili poricanje seksualnih djela, stavovi koji podržavaju ili odobravaju seksualne delikte.

seksualnih prestupnika i skala napretka). Ovaj instrument ocjenjuje i efikasnost programa i svijest seksualnih prestupnika u vezi s počinjenim krivičnim djelima i seksualnim zlostavljanjem. Koristi se i u drugim zatvorima.

- **Portugal** navodi da u pretpretresnoj fazi Generalna direkcija za rehabilitaciju i zatvorske službe (DGRPS) vrši procjenu rizika od recidivizma, kao i potreba osumnjičenog učinilaca, kako bi pomogla sudiji da donese odluku.

- **Holandija** će standardno koristiti instrumente / alate za procjenu rizika od ponavljanja seksualnih delikta protiv djece, koliko god je to moguće, za pretpretresnu fazu, pritvor, forenzičko psihijatrijsko liječenje (TBS). Za seksualne prestupnike, ako je moguće, koristi se statička-stabilna-akutna (SSA) skala. Dio SSA je i Static-99 i neki dinamički faktori (= kriminogeni faktori, kao što su škola / posao / prijatelji / stavovi / ponašanja itd.). Statik-99 se koristi u fazi suđenja, dio je izvještaja koji priprema služba za uslovni otpust, a koristi se i u fazi pritvaranja i TBS, tj. za određivanje da li neko može da ide na slobodu. To je također dio TBS izvještaja za mlade. U slučaju indirektno počinjenih krivičnih djela koriste se drugi instrumenti: HKT-20 (istorijski, klinički, budući) i Risk (Rizik). HKT (razvijen u Holandiji i specifičan za Holandiju), zajedno sa HCR 20V3 (istorijski, klinički i upravljanje rizicima: napisan je na engleskom, ali ima i verzija na holandskom), koristi se kao instrument za procjenu rizika za kliničke forenzičke pacijente. HCR 20V3 je revidirana verzija HCR-20 koja je međunarodni najčešće korišćeni instrument za određivanje rizika od nasilja. U HCR 20V3 postoji veći naglasak na dinamičkim faktorima rizika i sadrži više konkretnih smjernica za upravljanje rizikom. Konačno, Risc (Rizik) je dijagnostički instrument za određivanje rizika od ponavljanja. On daje naučnu osnovu za istrage i savjete za tužilaštvo, sudije, zatvore i opštine. Službenik za uslovni otpust može odrediti koji kriminogeni faktori povećavaju mogućnost ponavljanja. Dakle, instrument daje uvid u to koje su intervencije neophodne kako bi se smanjio rizik ponavljanja (ne samo u vezi sa sporadičnim ponašanjem i problemima počinitelja, već i o mogućnostima koje osoba ima).

109. Član 15, stav 4. Konvencije predviđa ocjenu efikasnosti programa intervencije i primjenjenih mjera. **Austrija, Danska, Finska, Holandija, Portugal i Španija** su jedine zemlje koje ukazuju na to da provode ocjene u ovom pogledu.

- U **Danskoj**, LS-RNR se ocjenjuje na godišnjem nivou kako bi se program / mjere koji se koriste mogli ponovo prilagoditi. Osim toga, dvije studije u kojima se analiziraju efekti recidivizma su u toku.
- Efikasnost zatvorskih programa ocjenjuje se u saradnji sa akademskim krugovima u **Španiji**. Oni upoređuju rezultate dobijene od dvije grupe (učesnici i oni koji nisu učesnici) prije i poslije tretmana.
- U **Holandiji** se uopšteno ocjenjuju programi forenzičkog zbrinjavanja koji se koriste, kao i COSA (projekti za krugove podrške i odgovornosti za seksualne prestupnike nakon njihovog puštanja).

Preporuke u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote Komitet:

- traži od država potpisnica koje još nisu uvele⁵⁹ alat ili postupak za procjenu opasnosti i mogućih rizika od ponavljanja seksualnih delikta protiv djece, da to učine. (R26)
- traži od država potpisnica koje još nisu uvele⁶⁰ alat ili postupak za ocjenu efikasnosti interventnih programa ili mjera, da to učine. (R27)

VI.2.2 Korisnici interventnih programa ili mjera koji su o njima informisani i saglasni

Član 16. – Korisnici interventnih programa ili mjera

1. Svaka država potpisnica će, u skladu sa svojim domaćim zakonom, osigurati da osoba koja je predmet krivičnog postupka, zbog bilo kojeg krivičnog djela predviđenog ovom Konvencijom, može imati pristup programima i mjerama navedenim u članu 15, stav 1, pod uslovima koji nisu ni štetni niti u suprotnosti sa pravima u odbrani i zahtjevima za pravično i nepristrasno suđenje, a naročito uz dužno poštovanje pravila koja regulišu načelo pretpostavke nevinosti.

2. Svaka država potpisnica će, u skladu sa svojim domaćim zakonom, osigurati da osobe osuđene za krivična djela, propisana u skladu sa ovom Konvencijom, mogu imati pristup programima i mjerama pomenutim u članu 15, stav 1.

3. Svaka država potpisnica će, u skladu sa svojim domaćim zakonom, osigurati da se interventni programi i mjere donose ili prilagođavaju tako da zadovolje razvojne potrebe djece koja su počinitelji seksualnih krivičnih djela, uključujući onu koja su ispod starosne dobi koja podliježe krivičnoj odgovornosti, sa ciljem da se riješe njihovi seksualni problemi u ponašanju.

Član 17. – Informisanost i saglasnost

1. Svaka država potpisnica će, u skladu sa svojim domaćim zakonom, osigurati da osobe navedene u članu 16 kojima su predloženi interventni programi i mjere, budu potpuno informisane o razlozima za davanje prijedloga i pristanu na program ili mjere uz potpuno poznavanje činjenica.

2. Svaka država potpisnica će, u skladu sa svojim domaćim zakonom, osigurati da osobe kojima su predloženi interventni programi i mjere mogu da ih odbiju i da, u slučaju osuđenih osoba, budu svjesne mogućih posljedica koje bi odbijanjem mogli imati.

⁵⁹ Albanija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina.

⁶⁰ Albanija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Litvanija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Rumunija, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija", Turska, Ukrajina.

Komentar Konvencije

Član 16. – Korisnici interventnih programa ili mjera

105. Član 16. navodi tri kategorije osoba kojima se trebaju predložiti interventni programi i mjere:

- osobe koje su predmet krivičnog postupka za krivična djela predviđena ovom Konvencijom;
- osobe osuđene za krivična djela propisana u skladu sa ovom Konvencijom;
- djeca (osobe mlađe od 18 godina) koja su počinitelji seksualnih krivičnih djela.

106. Treba imati na umu da član 7. također omogućava pristup interventnim programima i mjerama za osobe navedene u tački 64. ovog izvještaja.

107. U slučaju osoba protiv kojih se vodi krivični postupak, ali još nisu osuđene, pregovarači su smatrali da bi trebalo da im bude moguće ponuditi (ali ne nametati) programe ili interventne mjere u bilo koje vrijeme tokom istrage ili suđenja. Uzimajući u obzir načelo pretpostavke nevinosti, pregovarači su prihvatili stav da ne treba uspostaviti nikakvu vezu između prihvatanja interventne mjere i odluka donijetih tokom postupka, te da je na osobama koje su u pitanju da slobodno odluče da li žele ili ne žele koristiti takvu mjeru. Član 16, stav 1. odnosi se na zaštitne mjere zagarantovane pravima u odbrani, zahtjevima pravičnog suđenja i potrebom poštivanja pravila koja se odnose na princip pretpostavke nevinosti. U provođenju ovih odredaba, od država potpisnica se traži da obezbijede da izgledi da se dobije smanjenje kazne ne predstavljaju nepotreban pritisak na prestupnika da prođe interventne programe i mjere.

108. "Osuđene" osobe su osobe kojima je sudija ili sud izrekao konačnu presudu da su krivi.

109. Član 16, stav 3. sadrži odredbu koja se posebno odnosi na interventne programe ili mjere koji se mogu ponuditi djeci koja su počinitelji seksualnih krivičnih djela da bi odgovorile na potrebe vezane za njihov razvoj i riješile njihove seksualne probleme u ponašanju. Interventni programi i mjere moraju biti prilagođeni maloljetnicima.

Član 17. – Informisanost i saglasnost

110. Član 17. posebno naglašava potrebu da se dobije potpuna saglasnost osoba kojima su predloženi interventni programi i mjere, jer čini se da njihov uspjeh u većini, ako ne i u svim slučajevima, zavisi od njihovog pridržavanja primijenjenih mjera ili programa koji se na njih odnose. U stavu 1. se naglašava da puna saglasnost podrazumijeva slobodnu, na informacijama zasnovanu saglasnost, što podrazumijeva da je ta osoba obaviještena o razlozima za davanje prijedloga interventnih programa i mjera.

111. Uslov pristanka znači da osobe koje su u pitanju moraju biti slobodne da odbiju predloženi interventni program i mjeru, kako je navedeno u stavu 2. Međutim, u slučaju osuđenih lica, domaći zakon države može odrediti da su određene mjere kojima se izriče suspenzija ili ublažavanje kazne (npr. uslovna kazna ili uslovno puštanje) uslovljeni učestvovanjem u interventnom programu. Uslovno puštanje je definisano u Dodatku Preporuke Komiteta ministara Rec(2003)22 o uslovnom puštanju kao "prijevremeno puštanje na slobodu osuđenih zatvorenika pod individualizovanim uslovima koji se odnose na period nakon puštanja na slobodu". U ovim okolnostima, zainteresovane osobe moraju biti u potpunosti informisane o posljedicama njihovog odbijanja, kao što je nemogućnost, zakonom propisana, primjene mjere kojom se ublažava kazna.

110. Član 16. navodi tri kategorije osoba kojima se trebaju predložiti interventni programi i mjere:

- osobe koje su predmet krivičnog postupka za krivična djela predviđena ovom Konvencijom;
- osobe osuđene za krivična djela, propisana u skladu sa ovom Konvencijom;
- djeca (osobe mlađe od 18 godina) koja su počinitelji seksualnih krivičnih djela.

111. Član 17. posebno naglašava potrebu da se dobije potpuna saglasnost gore-navedenih osoba što podrazumijeva da je osoba u pitanju obaviještena o razlozima za davanje prijedloga interventnih programa i mjera.

VI.2.3 Specifični slučaj maloljetnih prestupnika

112. Od 13 država potpisnica koje su dostavile informacije o članu 16, sve su, osim **Bosne i Hercegovine**, navele da imaju mjere za djecu.

113. U **Austriji** se sve mjere koje postoje za odrasle odnose se i na djecu stariju od 16 godina. Takođe posebno za djecu postoje takozvane "konferencije socijalne mreže", koje su uspostavili sud i službe za uslovni otpust, koje imaju za cilj da odrede neku vrstu staratelja iz okruženja djeteta, koji moraju izvještavati o mogućnostima reintegracije i predlogu odgovarajućeg programa. Ovaj izvještaj se može tražiti prije bilo kakve presude, u slučaju alternative pritvoru ili tokom daljeg rada nakon pritvaranja. Primjenjuje se program LIMES, koji je interesantan u pretpretresnoj fazi. Prilikom zatvaranja djece postoje konkretni programi za maloljetne prestupnike. U slučaju dječijeg uslovnog otpusta, jedna od mjera može biti terapijski tretman nakon što Centar za ispitivanje i ocjenu nasilja i seksualnih prestupnika da svoje mišljenje.

114. U **Belgiji** su razne usluge namijenjene adolescentima koji su počinili djela koja se smatraju seksualnim zlostavljanjem protiv drugih adolescenata, djece ili odraslih.

115. U **Hrvatskoj** se mogu preduzeti mjere predostrožnosti kao i kod odraslih, a njihovo nepoštovanje može dovesti do preventivnog pritvora. Kao odrasli počinioci, kontrola libida može biti povezana i sa problemima sa alkoholom i drugim psihoaktivnim supstancama, pa su stoga, ako je potrebno, maloljetni prestupnici uključeni u programe usmjerene na sprečavanje zavisnosti i recidivizma. Mjera psihološkog tretmana se može izreći u slučaju uslovnog oslobađanja.

116. U **Danskoj**, mladi ljudi koji su napunili godine propisane za krivičnu odgovornost imaju ista prava i imaju isti tretman kao i odrasli. Oni ispod tih godina nisu u kontaktu sa krivičnim sistemom. Vlada Danske obezbjeđuje sredstva za tri specijalizovana objekta za tretman koji pružaju tretman i podršku djeci koja su izvršila seksualne delikte protiv drugog djeteta. Svrha je da pomogne djetetu da zaustavi ovakvo ponašanje i spriječi nastavak takvog ponašanja, jer dijete postaje odrasla osoba. Specijalizovani objekti za tretman takođe pružaju savjetovanje opštinama kako riješiti slučajeve koji se odnose na ovu specifičnu ciljnu grupu.

117. U **Finskoj**, Save the Children Finska, u saradnji sa Agencijom za krivične sankcije i Bolničkim okrugom Helsinki i Uusimaa, je izradila onlain materijal za samopomoć koji sprečava seksualno zlostavljanje djece od strane adolescenata koji su zabrinuti zbog svog seksualnog interesa za djecu.⁶¹ U ovom materijalu se ospotavaju pogrešna vjerovanja i razmišljaja o seksualnom nastupu prema djeci koji su tipični za ljude koji su seksualno zainteresovani za djecu, a također nudi vježbe za promjenu ovih vjerovanja i informacije o tome gdje tražiti pomoć. Ovaj materijal se široko koristi među profesionalcima koji rade na terenu i osvojio je Nacionalnu nagradu za prevenciju kriminala 2015. godine. Novi materijal će biti objavljen do kraja 2017. godine.

118. Na **Islandu** ne postoje usluge zasnovane na multidisciplinarnoj ili međuagencijskoj saradnji za osobe koje podliježu krivičnom postupku. Međutim, Vladina agencija za zaštitu djece (GACP), od 2008. godine, sklapa ugovore za procjenu rizika i usluge tretmana djece sa neadekvatnim seksualnim ponašanjem, uključujući mlade od 15 do 18 godina koji mogu biti krivično odgovorni, a počinili su seksualne delikte. Cilj ove terapijske intervencije nije po sebi alternativa mogućim krivičnim postupcima ili drugim mjerama koje preduzima pravosuđa iako može uticati na odluke u vezi sa krivičnim gonjenjem ili izricanjem kazne u pojedinačnim slučajevima.

119. U **Italiji** je "postupak testiranja", sa izuzetkom djece koja su u velikoj opasnosti od recidivizma i sa povišenom socijalnom opasnošću, alternativa kazni zatvora, koju sud može izreći u maksimalnoj visini od tri godine. Tokom ovog perioda, volontera za ovaj postupak prate službe za maloljetne prestupnike Suda za maloletnike u saradnji sa lokalnim socijalnim službama. Na kraju postupka preduzima se procjena koju sudija koristi kao osnovu za odlučivanje o prestanku krivičnog gonjenja. Tokom tretmana, maloljetni prestupnik može se smjestiti u specijalizovani centar na osnovu sudske odluke ili do pravosnažne odluke suda.

120. U **Holandiji**, u manje ozbiljnim slučajevima, maloljetnim prestupnicima može se ponuditi alternativa kazni zatvora, uključujući intenzivnu bihevioralnu terapiju, ponekad kombinovanu s drugim uslovima. Za ozbiljnije slučajeve postoje centri za pritvor mladih ljudi. Procjene redovno sprovodi LIJ (Nacionalni instrument za provjeru i procjenu rizika za organizacije u skladu sa Krivičnim zakonom za maloljetnike) i Centar za naučna istraživanja i dokumentaciju.

121. **Portugal** objašnjava da se mjere realizuju u vaspitnim centrima za djecu između 12 i 16 godina života. Za maloljetne prestupnike između 16 i 21 godine mjere se primjenjuju u posebnim zavodima za pritvor.

122. U **Rumuniji**, djeca mogu biti uključena u programe za odrasle prije suđenja i kao alternativa kazni zatvora, ali za njih nema posebnih programa. Kada se radi o mjeri zatvaranja, za njih se mogu izreći mjere kao što je mjera upućivanja u vaspitnu ustanovu ili

---

⁶¹ Materijal je dostupan na: <https://www.pelastakaalapset.fi/uutiset/omahoito-ohjelma-lasten-seksuaalisen-kaltoinkohtelun-ennaltaehkaisyyn/>

popravni centar.

123. U **Španiji** za maloljetne prestupnike koji počine djela fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja od 2013. godine socijalne i terapijske interventne programe primjenjuje Fondacija "Margenes y Vinculos" za autonomne zajednice Andaluziju i Ekstremaduru. Posebni programi za maloljetne seksualne prestupnike predloženi su u regiji Madrida sa ciljem njihove reintegracije u društvo i rehabilitacije. U istom regionu, Centar za intervencije u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece (CIASI) koristi multidisciplinarni pristup koji integriše sve aspekte (pravne, policijske, socijalne, zdravstvene službe) i sve aktere (žrtvu, porodicu, maloljetnog prestupnika) i finansira ga Ministarstvo zdravlja, socijalnih službi i ravnopravnosti.

124. **Turska** navodi da sudija Porodičnog suda može preduzeti određeni broj preventivnih mjera protiv djece koja su navršila 12 godina starosti za koja se tvrdi da su počinila krivična djela navedena u Konvenciji. U slučaju alternative kazni zatvora, zatvorski organi moraju izraditi izvještaj o procjeni u kome će navesti da ne bi trebali postojati problemi u prilagođavanju prilikom povratka u normalan život i da se moraju održati porodične veze. Maloljetni prestupnici koji se nalaze u ustanovama mogu da koriste uslugu psihološke podrške koja im pomaže u reintegraciji u društvo. Maloljetni prestupnici imaju pristup aktivnostima za odrasle koje realizuje odjeljenje za uslovni otpust kako bi se sprečio recidivizam i pomogla reintegracija počinitelaca u društvo u saradnji sa univerzitetima ili nevladinim organizacijama.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet traži od država potpisnica koje to još nisu uradile,⁶² da uvedu usluge posvećene zadovoljavanju razvojnih potreba djece koja su počinitelji seksualnih krivičnih djela, uključujući i onu koja su ispod starosne dobi koja podliježe krivičnoj odgovornosti, sa ciljem da im se obezbijede prilagođeni programi ili mjere koje će im pomoći. (R28)

VI.3 Interventni programi ili mjere koje se nude tokom različitih faza sudskog postupka

VI.3.1 Pretpretresna faza

125. Interventni programi ili mjere moraju biti ponuđeni ili promovisani u svim fazama sudskog postupka, a samim tim i kada se sumnja da je osoba počinila krivično djelo seksualne prirode, ali još nije saslušana ili osuđena.

⁶² Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Francuska, Grčka, Luksemburg, Republika Moldavija, Crna Gora, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina.

126. U nekoliko država potpisnica moguće je da se osumnjičeni podvrgne terapijskom tretmanu u zatvoru (preventivni pritvor) i izvan zatvora. Ovo je slučaj u **Austriji, Belgiji, Hrvatskoj, Litvaniji, Rumuniji, Holandiji i Turskoj**.

127. Obaveza učestvovanja u savjetovanju ili tretmanu može biti jedan od uslova za alternativu preventivnom pritvoru. Nepoštovanje ovih uslova može dovesti do preventivnog pritvora u **Austriji, Belgiji i Hrvatskoj**.

Perspektivna praksa

Program SeNAT (Program za terapiju seksualnih prestupnika za kazneno-popravne zavode Litvanije) je program koji se nudi u **Litvaniji** i Istočnoj Evropi. Njegov cilj je pružanje terapije osobama koje su izvršile seksualne delikte protiv djece. Glavni cilj programa SeNAT je sprečavanje drugih seksualnih delikta i socijalne reintegracije seksualnih prestupnika. Glavni cilj programa SeNAT je pomoći osuđenim licima da identifikuju svoje faktore rizika i da upravljaju njima, te naučiti ih kako da kontrolišu ove faktore u budućnosti. Program SeNAT zasniva se na zajedničkim principima programa rehabilitacije. Osobe mogu učestvovati u ovom programu samo na svoj zahtjev. Osuđene osobe koje ne priznaju da su počinile krivično djelo, osobe koje pokazuju veoma mali rizik da počine drugo krivično djelo, kao i osobe čije je nivo psihopatizacije veoma visok, ne mogu učestvovati u programu.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet traži od država potpisnica⁶³ koje to još nisu uradile, da uvedu efikasne interventne programe ili mjera osmišljene tako da se može procijeniti i spriječiti rizik od počinjenja krivičnih djela u fazi pretpretresnog postupka. (R29)

VI.3.2 Alternative kazni zatvora

128. Nekoliko zemalja, kao što su **Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Španija, Portugal, Rumunija i Turska**, imaju programe koji su dio alternativnih pravosudnih mjera za osobe sa devijantnim seksualnim ponašanjem protiv kojih se vodi sudski postupak. Među njima se mogu primijetiti neke razlike kao što je detaljno navedeno u nastavku:

- U **Austriji**, u slučaju presude u kojoj je izrečena uslovna kazna, uslov može biti da se osuđeni podvrgne terapijskom tretmanu. Prema tome, može se odrediti stručnjak koji će odrediti najprikladniju mjeru.

- Što se tiče alternativa kazni zatvora, u **Bosni i Hercegovini** je moguće da počiniocima krivičnih djela seksualne prirode bude izrečena mjera psihološkog liječenja ako su djelo počinili u stanju smanjene računljivosti.

⁶³ Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Island, Italija, Luksemburg, Malta, Republika Moldavija, Crna Gora, Portugal, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina.

- Za bilo koju zatvorsku kaznu manju od godinu dana ili za novčane kazne do 360 novčanih jedinica na dan, sudovi u **Hrvatskoj** mogu razmatrati rad za dobrobit zajednice kao alternativu kazni zatvora. Osoba mora dati saglasnost za ovu mjeru. Sadržaj rada u zajednici određuju službe za uslovni otpust u konsultaciji sa osuđenom osobom, uzimajući u obzir njegove vještine i kvalifikacije. Rad mora biti obavljen u roku od 2 godine od dana stupanja na snagu presude. U nekim slučajevima, prema procjeni službenika za uslovni otpust i motivaciji počinioca, čak i ako u slučaju puštanja na uslovni otpust nema nikakvih sigurnosnih mjera ili posebnih uslova, cilj pojedinačnog programa može biti preventivni tretman kod psihijatra koji osuđena osoba mora pristati da prođe.
- U **Danskoj** se alternativa kazni zatvora predlaže samo za počiniocce incesta i seksualnih delikta koji ne sadrže nasilje ili protivzakonitu prisilu, kojima se izriče kazna od okvirno 4-18 mjeseci. Ovo uključuje teške slučajeve nepristojnog izlaganja intimnih dijelova tijela ili seksualnih odnosa sa maloljetnim licem, koje je usvojeno dijete počinioca itd. Počiniocu se može izreći uslovna kazne ako je saglasan da se liječi i pokazuje motivaciju za promjenu. Ovu motivaciju ocjenjuje panel stručnjaka i prijedlog programa se šalje sudu prije nego što se donese odluka.
- Generalna direkcija za rehabilitaciju i zatvorske službe (DGRPS) u **Portugalu** je odgovorna za realizaciju mjera koje je sud izrekao, naročito onih koje se odnose na upućivanje službama za mentalno zdravlje osuđenih osoba koje koriste alternativne mjere. Uspostavljen je program namijenjen počiniocima nasilja u porodici i seksualnim prestupnicima u porodičnom okruženju. Ovaj program dopunjava druge mjere ili elektronski nadzor.

129. Samo su **Belgija, Španija i Litvanija** uvele posebne programe.

- projekti obuke za seksualne prestupnike ("*Leerprojecten voor Daders van Seksueel Geweld*") se u **Belgiji** organizuju kao dio alternativne sudske mjere za počiniocce protiv kojih se vodi sudski postupak.
- **Španija** ima dva različita programa: PCAS (seksualni prestupnici) i "Out of the net" („Van iz mreže“ za prestupnike koji koriste materijale za seksualno iskorištavanje djece na društvenim mrežama). Ove programe su napravili zatvorski psiholozi u saradnji sa akademskim ekspertima i nevladinim organizacijama.
- **Litvanija** navodi SeNAT program (pogledati tekst gore).

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet poziva države potpisnice koje ograničavaju obim programa tretmana ili mjera koje su alternative kazni zatvora na određenu grupu osuđenih lica ili samo na određene kratke kazne, da osmisle programe ili mjere koje bi bile šire primjenjive. (R30)

VI.3.3 Mjere i programi tretmana u zatvorima

130. **Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Danska, Finska, Italija, Litvanija, Portugal, Rumunija, Španija i Turska** organizuju mjere ili programe tretmana u zatvoru. Počinitelji moraju ili ići na psihoterapiju ili im se može pružati psihološka podrška ili ponuditi vaspitno-popravni programi.

131. U **Belgiji** (tj. Flandrija, Valonija i Brisel), postoje tri centra koja pružaju podršku seksualnim prestupnicima na koje se primjenjuje tretmanu u cilju sprečavanja ponavljanja prestupa. Većina pacijenata su osobe poznate sudu, ali neke osobe takođe kontaktiraju službu na sopstvenu inicijativu ili uz podršku psihologa, ljekara ili drugog aktera radi dobijanja specijalizovanije pomoći. Ove osobe ocjenjuje i prati nadležni centar ili se upućuju na druga mjestima. Pored toga, "I.T.E.R." je ambulantno-preventivni centar koji pruža pomoć seksualnim prestupnicima u Briselskom regionu. Slova skraćenice I.T.E.R. označavaju (na holandskom) terapeutske ciljeve: pomaganje prestupnicima da kontrolišu svoje impulse, sprečavanje da ponavljaju krivično djelo, pomaganje da osjete empatiju i priznaju da su odgovorni za svoja djela.

132. U **Hrvatskoj** postoji poseban program pod nazivom "prevencija recidivizma i kontrola impulsivnog ponašanja" (PRIKIP). To je oblik psihosocijalne grupne terapije za muške seksualne prestupnike. Svakom PRIKIP grupom upravljaju dva kvalifikovana terapeuta specijalizovana za rad sa seksualnim prestupnicima. Rezultati evaluacije pokazuju da je program veoma efikasan i opravdava njegovu postojanje. Osim toga, osuđena osoba može biti predmet mjera bezbjednosti osmišljenih da spriječe ili eliminišu okolnosti koje pogoduju izvršenju seksualnih delikta, kao što je obavezno psihijatrijsko liječenje, obavezno liječenje narkomanije ili obavezan psihosocijalni tretman. Svi zatvorenici osuđeni na kaznu dužu od šest mjeseci i svi zatvorenici za koje je naložena obavezna mjera bezbjednosti psihijatrijskog liječenja, bez obzira na dužinu kazne, počinju sa odsluženjem kazne u Dijagnostičkom centru u Zagrebu. Za vrijeme držanja osuđenog u tom centru, stručnjaci iz različitih oblasti ocjenjuju njegovu ličnost (vrše psihološku, pedagošku, socijalnu, kriminološku i medicinsku analizu) kako bi mogli predložiti pojedinačni program za izvršenje kazne zatvora.

133. U **Danskoj** zatvorski tretman zavisi od dužine kazne. Za kraće kazne (od 3 meseca do 5 godina), počinitelji se smještaju u specijalizovano odjeljenje u zatvoru zatvorenog tipa u trajanju od 6 nedjelja gdje se podvrgava ocjenjivanju koje vrše psihijatar i psiholog i učestvuju u grupnoj terapiji kako bi se pripremio da prihvati tretman. Ako je motivisan, zatvorenik će biti upućen u specijalizovanu jedinicu u zatvor otvorenog tipa. Tretman koji se primjenjuje na osobu u zatvoru pruža univerzitetska bolnica na ambulantnoj osnovi. Za kazne preko 5 godina počinitelji se nalaze u zatvoru zatvorenog tipa gde se pruža intenzivan psihološki i psihijatrijski tretman i procjenjuju potrebe zatvorenika. Ukoliko je potrebno, može se izvršiti hemijska kastracija uz saglasnost zatvorenika.

134. U **Finskoj** osobe kojima je izrečena zatvorska kazna mogu prisustvovati STOP-programu (Program za lečenje seksualnih prestupnika: osnovni program, STOP) u zatvoru Riihimäki.

Program traje 8 meseci i namijenjen je zatvorenicima za koje se procjenjuje da imaju srednji ili visok rizik ponavljanja krivičnog djela. Taj rizik će biti procijenjen prije početka programa. Zbog dužine programa potrebno je da ostatak trajanja zatvora bude najmanje 8 meseci. Za program se mogu prijaviti zatvorenici iz svih zatvora u Finskoj. Program uključuje grupne terapije i ima za cilj promjenu razumijevanja i stavova učesnika u vezi sa njihovim prethodnim nasilnim ponašanjem. Trenutno se pravi novi individualni program koji bi se mogao koristiti i izvan zatvora. Postoje još dva programa pod nazivom Uusi suunta program i Zakon o nadziranom uslovnom otpustu.

135. Tri funkcionalna centra za nasilnike pružaju psihološku pomoć i grupnu terapiju za odrasle i mlade prestupnike u **Rumuniji**. Međutim, samo mali broj ljudi je dobio tu vrstu pomoći zbog nedostatka potražnje za pomoć.

136. U **Španiji**, u zatvorima postoje interventni programi za zatvorenike koji su izvršili seksualne delikte čiji cilj je smanjenje recidivizma. Postoji i poseban program pod nazivom "Van iz mreže", koji se odnosi na osobe osuđene za krivična djela koja se odnose na materijal o zlostavljanju djece.

137. **Holandija** ima forenzičko-psihološku mentalnu terapiju u zatvoru za počiniocce sa mentalnim ograničenjima ili mentalnom disfunkcijom, posebno za liječenje njihove seksualne disfunkcije, uključujući pedofiliju.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet traži od država potpisnica⁶⁴ koje još nisu uvele efikasne interventne programe ili mjere u zatvore, da to učine. (R31)

VI.3.4 Programi i mjere nakon puštanja iz zatvora

138. U slučaju uslovnog puštanja na slobodu, terapijski tretman može biti jedna od mjera koje su usvojene u sledećim zemljama: **Austrija, Belgija, Hrvatska, Danska, Litvanija i Portugal**. Odjeljenje za uslovni otpust **Turske** uvodi aktivnosti za sprečavanje recidivizma i pomaganje prestupnicima u reintegraciji u društvo nakon puštanja iz zatvora u saradnji sa fakultetima ili nevladinim organizacijama.

139. U **Austriji**, jedna od mjera preduzetih u slučaju uslovnog puštanja na slobodu može biti terapijski tretman ili kućni pritvor, pri čemu se počiniocu nalaže da učestvuje u interventnom programu nakon što Begutachtungsstelle für Gewalt- und Sexualstraftäter - BEST (Centar za ispitivanje i ocjenu nasilja i seksualnih prestupnika) da svoje mišljenje.

⁶⁴ Albanija, Bugarska, Francuska, Grčka, Island, Luksemburg, Republika Moldavija, Crna Gora, San Marino, Srbija, "Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija" i Ukrajina.

140. Pored smjernica i tretmana koji se izriču seksualnim prestupnicima, **Belgija** nudi projekte "COSA" (vidi dole) i "Leerprojecten voor Daders van Seksueel Geweld" (projekti obuke za seksualne prestupnike), koji su takođe namijenjeni seksualnim prestupnicima sa prosječnim rizikom od recidivizma koji se puštaju na slobodu i nadgledaju nakon puštanja.

141. Prijevremeno puštanje na slobodu u **Danskoj** je uglavnom uslovljeno prihvatanjem liječenja. Puštanje je postepeno i nadgleda ga tim koji pazi na zatvorenika i izvještava službe za uslovni otpust. Službe za uslovni otpust imaju nekoliko specijalizovanih ustanova za ovu populaciju zatvorenika.

142. Generalna direkcija za rehabilitaciju i zatvorske službe (DGRSP) u **Portugalu** održava nivo nadzora / intervencije koji se određuje na osnovu potreba procijenjenih u vrijeme razmatranja uslovnog otpusta. Na osnovu ovih potreba se pravi plan socijalne rehabilitacije uključujući tretman mentalnog zdravlja.

Perspektivna praksa

U **Belgiji**, projekti „Kružuci podrške i odgovornosti“ (COSA) su osmišljeni za seksualne prestupnike koji imaju srednji do visok rizik od ponovnog prestupa i koji se puštaju na slobodu i nadgledaju na osnovu Sporazuma o saradnji između Savezne države i federalnih subjekata iz 1998. godine o tretmanu seksualnih prestupnika. Kružoci se sastoje od tri do pet lokalnih volontera koji emocionalno i praktično podržavaju seksualnog prestupnika ("centralnu osobu") u njegovoj reintegraciji u društvo. Samim dobrovoljcima pomaže vanjski kružok profesionalaca koji su odgovorni za brigu o prestupniku. Koordinator kružoka prati volontere i djeluje kao veza između unutrašnjeg i spoljnog kružoka. Primarni cilj ovog novog pristupa je izbjegavanje novih žrtava.

Holandija ima isti projekt.

Preporuka u vezi sa koracima koje treba preduzeti kako bi se efikasno poboljšala primjena Lanzarote konvencije

Lanzarote komitet smatra da države potpisnice koje imaju alternativu kazni zatvora trebaju da obezbijede da imaju i interventne programe i mjere. (R32)

* * *